

5—9 mars.

Debatter m. m.

Sid.

Lördagen den 5 mars.

Svar på interpellationer av:

Herr Kollberg ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp	3
Fröken Öberg ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.....	3

Svar på frågor av:

Fru Ewerlöf ang. mindre lämpliga förprogram vid visning av barnförbudna filmer	13
Herr andre vice talmannen Skoglund ang. åtgärder för avhjälpan- de av bristen på taggtråd	15

Interpellationer av:

Herr Jönsson i Rosshol ang. rätt för elever vid folkskolas icke obligatoriska högre avdelning att komma i åtnjutande av vissa stipendier	19
Herr Dickson ang. beskattningen av premie till värnpliktig, som genomgår officersutbildning	20

Tisdagen den 8 mars.

Svar på interpellation av herr Nilson i Spånstad ang. försöksverksamheten på skolväsendets område	21
Interpellation av herr Nilsson i Svalöv ang. vissa av centrala upp- bördsnämnden utfärdade anvisningar om löneavdrag för skatt..	29

Onsdagen den 9 mars.

Kyrkomötesförordning	32
Ändrade bestämmelser om val av kyrkofullmäktige	43
Avdrag för nybyggnad m. m. vid taxering	47
Ändring i förordningen om erkända sjukkassor	48
Avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån.....	49

	Sid.
Interpellationer av:	
Herr Staxäng ang. förbättring av hamnförhållandena i Hönö-Klova	51
Herr Staxäng ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar	51
Herr Andersson i Ronneby ang. redogörelse för åtgärder, som vidtagits för att öka flygsäkerheten inom flygvapnet	53
Herr Hansson i Skediga ang. åtgärder för ökad användning av vissa läkemedel mot tuberkulösa sjukdomar	53
Herr Johnsson i Kastanjegården ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län	54

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 9 mars.

Val av valmän för utseende av ställföreträdare för riksdagens justitieombudsman	31
Val av ledamöter i fjärde tillfälliga utskottet	32
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning)	32
— nr 4, ang. ändring av bestämmelserna om val av kyrkofullmäktige	43
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 33, ang. ett underskott för luftfartsfonden	47
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 9, ang. vidgad rätt att vid taxering göra avdrag för i utlandet erlagda utskylder	47
— nr 10, ang. rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för nybyggnad m. m.	47
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. förhöjd pension åt M. Tengberg	48
— nr 6, ang. ändrad lydelse av förordningen ang. Sveriges allmänna hypoteksbank, m. m.	48
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. interimistisk lagstiftning om samma lagaståndstid för stad och land	48
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. ändring i förordningen om erkända sjuk-kassor	48
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. en försöksgård i Sunne i Värmland	49
— nr 5, ang. avskrivning av ett i flottledsfonden ingående belopp . .	49
— nr 6, ang. befrielse från betalningsskyldighet till kronan	49
— nr 7, ang. avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån	49
— nr 8, ang. proportionell valmetod vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott	50
— nr 9, ang. utökning av fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök . .	50

Lördagen den 5 mars.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 72, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt samt om fortsatt giltighet av förordningen, m. m.;

nr 78, angående anslag till bidrag till vissa anläggningar för vattenförsörjning och avlopp;

nr 80, angående anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffning av matematikmaskinutrustning m. m.;

nr 82, med förslag till lag angående reglering av förbrukningen av elektrisk kraft;

nr 83, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 85, angående anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.; och

nr 86, med förslag till lag angående upphävande av 43 § 2 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361).

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Svar på interpellationer ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp samt ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I två till mig med kammarens tillstånd framställda interpellationer har dels herr Kollberg frågat om orsakerna till

den situation beträffande leveranserna av papper på hemmamarknaden som uppstått i år samt vilka möjligheter, som stå till buds för att avhjälpa olägenheterna, dels ock fröken Öberg frågat om jag ämnar vidtaga någon åtgärd i syfte att garantera konsumenterna behöflig tillgång i marknaden av cellstoff.

Jag har av naturliga skäl föredragit att vänta med att besvara dessa interpellationer under den tid som förhandlingar förts mellan regeringen och pappersindustrien. Dessa förhandlingar ha emellertid nu lett till en preliminär överenskommelse. Innan jag redogör för innehållet i denna, vill jag dock gärna som herr Kollberg begärt redogöra för min uppfattning om orsakerna till de besvärligheter beträffande leveranserna av papper på hemmamarknaden, som varit rådande under den gångna delen av året. Med hänsyn till att herr Kollberg från sin verksamhet i 1947 års pappersransoneringsakkunliga är väl insatt i dessa frågor, ämnar jag tillåta mig att endast i korthet beröra denna del av hans interpellation.

Skogsindustriprodukterna ha som bekant under efterkrigsåren varit föremål för livlig efterfrågan på världsmarknaden, och fram till tredje kvartalet 1948 ha priserna varit föremål för en fortgående, kraftig stegring.

Myndigheterna ha alltsedan krigsåren strävat efter att motverka de inflationsistiska tendenserna inom vår ekonomi, bl. a. genom priskontrollen. För papperets del har denna — bortsett från tidningspapper — inneburit att 1942 års stoppriser med undantag för en viss justering sommaren 1946 för en del speciella kvaliteter papp och papper varit oförändrade fram till den 1 januari 1948, då en allmän prishöjning med 40 kronor per ton medgavs.

Fram till och med 1948 ha pappers-

Svar på interpellationer ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp samt ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.

bruken icke haft någon alltför stark kännning av exportprisnivån för massan till följd av att cellulosaindustrien kunnat förmås att till lägre priser än de aktuella exportpriserna leverera erforderlig kvantitet köpmassa till de pappersbruk, som icke äro självförsörjande härmed.

Sedan prisläget för den svenska massaexporten försämrats under hösten 1948 — framför allt på USA — förklarade sig massaindustrien icke längre vara villig att under år 1949 leverera massa på hemmamarknaden till de tidigare där tillämpade priserna. Pappersbruken å sin sida förklarade sig villiga att under 1949 betala högre priser för köpmassan, under förutsättning att bruken finge en priskompensation motsvarande massafördyringen. Önskemål framfördes även om en viss allmän höjning härutöver av den inhemska prisnivån på papper som kompensation för ett väntat prisfall på exportmarknaden.

Vid sitt ställningstagande till önskemålen om en höjning av de inhemska priserna på massa och papper under 1949 har regeringen å sin sida haft att taga hänsyn till det ekonomiska stabiliseringsprogrammet. Med utgångspunkt från önskemålet om största möjliga stabilitet i priserna förhandlades under hösten 1948 mellan myndigheterna och vederbörande industrier om villkoren för en ny överenskommelse om hemmamarknadsleveranser av massa och papper. Man uppnådde ett preliminärt förhandlingsresultat, som innebar att pappersindustrien skulle erhålla prisjusteringar, motsvarande i huvudsak vad som vid den tidpunkten ansågs komma att bli pappersindustriens merkostnad för den fördyrade pappersmassan. Priskontrollnämnden, som under hand tog ställning till förslaget, avstyrkte emellertid enhälligt detsamma under motivering att en sådan justering av papperspriserna skulle föra

med sig prisstegringar på andra områden inom näringslivet. Regeringen ansåg under dessa förhållanden inte tillrådligt att acceptera förslaget. När sålunda ingen uppgörelse kom till stånd mellan myndigheterna och vederbörande industrier om ordnande av hemmamarknadsleveranserna under 1949, vilket var en förutsättning för en fortsatt reglering av hittillsvarande slag, beslutade regeringen att från och med årsskiftet häva regleringen av handeln med papp och papper, tidningspapper dock undantaget, enär särskild uppgörelse härom tidigare kunnat träffas med berörda parter.

Detta är alltså bakgrunden till de svårigheter som på nyåret framkommit beträffande den inhemska marknadens pappersförsörjning. Det är naturligt att varken allmänheten, myndigheterna eller industrien varit nöjda med denna situation, och kontakt mellan myndigheterna och industrien har också från tid till annan upptagits i avsikt att utröna möjligheterna att få en lösning till stånd. Som nyligen redovisats i dagspressen, har också en sådan träffats, och innebörden av denna är i stort sett följande. De massaköpande pappersbrukens intresse av att få tillgång till erforderliga kvantiteter köpmassa har tillgodosetts på det sättet, att stopppriserna på massa upphävas, och pappersbruken få alltså möjlighet att betala marknadspriser för massan. Som en kompensation för den fördyring av massaköpen som kan komma att uppstå i förhållande till de s. k. globalpriser, som i fjol tillämpades för de inhemska massaleveranserna och som ligga till grund för de nu gällande papperspriserna, har regeringen åtagit sig att verka för att de pappersbruk, som äro i behov av inköpt massa för tillverkning av papper för hemmamarknaden, skola erhålla en kompensation av 50 kronor per ton inköpt kemisk massa.

Svar på interpellationer ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp samt ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.

För att förhindra en höjning av konsumentpriserna å papper och papp har regeringen för avsikt att föreslå riksdagen, att de belopp, som erfordras för kompensation till pappersbruken, få utgå i form av restitution å erlagd pappersaccis. De kompensationsbelopp som kunna komma de ifrågavarande pappersbruken till godo skola vara individuellt maximerade i förhållande till den kvantitet kemisk massa vederbörande bruk hade rätt att inköpa enligt fjolårets avtal. Jag vill i detta sammanhang understryka, att förutsättningen för att någon restitution över huvud skall komma i fråga är att vederbörande pappersbruk verkligen till kontrollstyrelsen på basis av verkställda pappersleveranser på hemmamarknaden inbetalat accis motsvarande lägst det ifrågasatta restitutionsbeloppet.

Som framgår av vad jag här sagt, inriktar sig den preliminära överenskommelsen uteslutande på att säkra de massaköpande pappersbrukens försörjning med den massa som erfordras för att bruken skola kunna leverera papper på hemmamarknaden. Utgångspunkten har härvid varit att dessa pappersbruk nu räkna med att behöva betala per ton massa i genomsnitt 50 kronor mer än de i fjolårets globalavtal mellan Cellulosa- och Pappersbruksföreningen överenskomna massapriserna. Den kvantitet kemisk massa som levererades på hemmamarknaden i fjol uppgick som förut nämnts till 80 000 ton, och man utgår från samma leverans även under 1949. De ifrågavarande pappersbrukens merkostnad för massaköpen skulle sålunda bli fyra miljoner kronor. Slår man ut merkostnaden på den kvantitet papper, som för hemmamarknadens behov produceras på basis av denna massa, representerar den en kostnadsökning av 5 öre per kilogram papper.

För den nu ifrågavarande preliminära överenskommelsen med pappersin-

dustrien ha två utvägar stått till buds. Om man å ena sidan hade velat lämna de massaköpande pappersbruken kompensation i form av prishöjningar, skulle man med utgångspunkt från den förutnämnda kostnadsfördyringen av 5 öre per kilogram papper blivit nödsakad att medgiva en lyftning av hela pappersprisinivån med i genomsnitt 5 öre per kilogram. Att differentiera prissättningen för massaköpande och självförsörjande pappersbruk är nämligen icke tänkbart. De självförsörjande pappersbruken skulle därigenom oundvikligen fått tillgodogöra sig det stegrade hemmamarknadsvärdet på massa, och den totala belastningen för konsumenterna hade sålunda kommit att omfatta omkring 15 miljoner kronor. Den andra utvägen, d. v. s. den som accepterats i den preliminära överenskommelsen, är att subventionera endast de massaköpande pappersbruken, för vilket ändamål erfordras cirka 4 miljoner kronor. Det är i och för sig motbjudande att taga skattemedel i anspråk för subventionsändamål av här avsett slag, och detta är också anledningen till att myndigheterna icke redan vid förhandlingarna under hösten 1948 ville beträda denna väg utan i stället under betonande av pappersaccisens oantastbarhet förhandlade sig fram till ett resultat avseende prisjusteringar på papper med i genomsnitt 5,2 öre per kilogram. Regeringen har emellertid sedermera funnit, att en subvention av accismedel med ett belopp motsvarande i genomsnitt 1,3 öre per kilogram av de totala hemmamarknadsleveranserna av papp och papper — med undantag för tidningspapper — är att föredraga såväl ur konsumenternas som ur allmän synpunkt och har därför ansett den nu uppnådda preliminära överenskommelsen innebära en fördelaktig lösning av de föreliggande svårigheterna.

Den nya uppgörelsen innebär icke att regleringen av handeln med papp

Svar på interpellationer ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp samt ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.

och papper skall återinföras, utan handelen skall även i fortsättningen vara fri och utleveranserna under 1949 komma att hålla sig omkring 400 000 ton. Representanter för pappersindustrien ha inför regeringen uttalat, att några försörjningssvårigheter vad papperet beträffar icke torde behöva befaras under innevarande år. Härigenom får sålunda exempelvis den av fröken Öberg i hennes interpellation ifrågasatta försörjningen med cellstoff anses säkrad.

Som framgår av vad jag förut sagt har pappersindustrien även framfört önskemål om en höjning av den inhemska prisnivån på papper. Eftersom detta är en fråga som från regeringens sida icke ansetts vare sig böra eller kunna lösas i samband med de mellan regeringen och industrien förda förhandlingarna, har pappersindustrien hänvisats att på vanligt sätt hos priskontrollnämnden ansöka om den justering av priserna för olika papperskvaliteter som från industriens sida anses befogad. Priskontrollnämnden har sedan att i enlighet med sina direktiv och gällande praxis pröva de önskemål som sålunda i denna ordning kunna komma att framföras.

Vidare yttrade:

Herr KOLLBERG: Herr talman! Jag önskar först att få till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet framföra mitt tack för det klagörande svar statsrådet nu lämnat på min interpellation angående den senaste tidens försörjningssvårigheter beträffande papper.

Vi ha under de senaste månaderna varit hotade av något så allvarligt som brist på vissa pappersvaror, och i viss mån har det inte ens stannat vid hotet. Man kan peka på den för husmödrar och sjukhus besvärande bristen på cellstoff och den bristande tillgången på

vissa för varudistributionen viktiga emballageartiklar. Och detta har passerat i en tid, då varutillgången på detta avsnitt av världsmarknaden lett till en ökad konkurrens, som framkallat snabbt och kraftigt sjunkande priser, ett prisfall, som t. o. m. kommit att i de yttersta av dessa dagar leda till allvarliga svårigheter för vårt lands traditionella export av massa och papper.

Man kan alltså konstatera, att de senaste månadernas utveckling varit allt annat än tillfredsställande på hemmamarknaden. Men kanske kan man nu hoppas, att utsikterna för den närmaste framtiden skola bli ur konsumenternas synpunkt ljusare.

Av statsrådets redogörelse framgår, att förhandlingar redan hösten 1948 ägde rum mellan myndigheterna och vederbörande industrier om villkoren för överenskommelse om hemmamarknadsleveranser och att man då uppnådde ett preliminärt förhandlingsresultat, som innebar, att pappersindustrien skulle erhålla prisjusteringar motsvarande i huvudsak vad som vid den tidpunkten ansågs komma att bli pappersindustriens merkostnad för den fördyrade pappermassan.

Sedan det sålunda vid förhandlingarna framkomna förslaget avstyrkts av priskontrollnämnden, ansåg regeringen inte tillrådligt att acceptera det samma. Om man funnit en lösning vid denna tidpunkt, hade dessa tvära omkastningar i vår pappersförsörjning — som givetvis äro mycket besvärande såväl för tillverkarna som för papperskonsumenterna — kunnat undvikas. Jag anser, att de prishöjningar, som ifrågasattes, måst få en utomordentligt ringa inverkan på den allmänna prisnivån, särskilt om stora möjligheter säkerligen funnits till lämpliga avvägningar mellan prishöjningarna på olika papperssorter. Det förefaller sålunda, som om förslaget utan nämnvärda olägenheter bort kunna accepteras även

Svar på interpellationer ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp samt ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.

under en period av sträng stabiliseringspolitik.

Den preliminära överenskommelse, som nu träffats mellan regeringen och pappersindustrien, innebär bl. a. att subventionera de massaköpande pappersbruken med ca 4 miljoner kronor. Detta belopp skulle utgå i form av restitution på erlagd pappersaccis.

Jag vill starkt understryka herr statsrådets uppfattning att det är motbjudande att taga skattemedel i anspråk för subventionsändamål. Jag skulle också vilja konstatera, att disponerandet av pappersaccisen innebär ett tillvägagångssätt som i liknande fall kan komma att verka prejudicerande och som därför ingalunda kan betraktas som ofarligt.

Då hela detta problem senare kommer under riksdagens prövning, skall jag inte här ytterligare ingå på frågans principiella innebörd.

I sammanhanget förekommer emellertid en detalj, som jag här vill beröra. Jag tänker på pappersindustriens uttalade önskemål om en höjning av prisen på åtminstone vissa slag av pappersvaror. Herr statsrådet sade på tal om detta nyss, att industrien framfört sådana önskemål. Men, sade statsrådet, »eftersom detta är en fråga som från regeringens sida icke ansetts vare sig böra eller kunna lösas i samband med de mellan regeringen och industrien förda förhandlingarna, har pappersindustrien hänvisats att på vanligt sätt hos priskontrollnämnden ansöka om den justering av priserna för olika papperskvaliteter, som från industriens sida anses befogad. Priskontrollnämnden har sedan att i enlighet med sina direktiv och gällande praxis pröva de önskemål som sålunda i denna ordning kunna komma att framföras».

Regeringen har alltså hänvisat pappersbruken att i denna sak vända sig till priskontrollnämnden. Av svaret framgår icke huruvida statsrådet räk-

nar med möjligheterna av att ett negativt utfall av denna hänvändelse kan komma att leda till nya svårigheter för papperskonsumenterna, åtminstone i fråga om vissa papperssorter.

Det synes vara så att pappersbruken anse sina möjligheter att fortsätta leveranserna på hemmamarknaden av vissa papperssorter vara beroende av de prisjusteringar, som priskontrollnämnden kan komma att medge i anledning av den framställning, som bruken hänvisats att göra. Men priskontrollnämnden är ingalunda oberoende i sitt handlande. Den är bunden av de s. k. provisoriska direktiven, vilka bl. a. innebär, att prishöjningar inte få medges endast på den grunden att produktionen av en viss vara går utan förtjänst eller rent av är förlustbringande, om sökandens rörelse som helhet betraktad är bärig. Detta vill alltså säga, att om pappersbruken söka prishöjning på vissa kvaliteter, så skola de för att ansökan skall kunna bifallas styrka, att hela deras rörelse icke är bärig.

Om man nu skulle utgå från att pappersbruken varken kunna eller vilja framlägga en sådan bevisning, skulle alltså den av regeringen rekommenderade hänvändelsen vara på förhand dömd att mötas med avslag.

För min del måste jag anse, att man icke har rätt att antaga att regeringen skulle ha förutsatt en sådan utgång. Man borde enligt mitt förmenande snarare vara berättigad att antaga att bakom regeringens hänvisning ligger en ännu uttalad avsikt att generellt eller in casu åvågbringa en sådan ändring av priskontrollnämndens nyssnämnda direktiv, att ur konsumenternas synpunkt olämpliga produktionsrubbnings skulle kunna undvikas, givetvis utan att därmed rubba prisnivåns allmänna stabilisering.

Till förekommande av missförstånd ber jag få understryka, att jag alls inte önskar uttala någon mening angående

Svar på interpellationer ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp samt ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.

det mer eller mindre berättigade i pappersbrukens krav på prisjusteringar. Jag har varken anledning eller förutsättningar att bilda mig någon åsikt i det stycket. Men jag har gått in på saken på grund av det intresse den har för tredje man, som i detta fall är papperskonsumenterna.

I anledning av den synnerligen stora betydelse en tryggad pappersförsörjning har för såväl varudistributörer som konsumenter förutsätter jag, att herr statsrådet givetvis även i fortsättningen måtte följa utvecklingen av dessa frågor.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag vill bara begagna tillfället att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet rikta två frågor, vilkas besvarande möjligen kan bidra till att klargöra det faktiska läget till grundval för den diskussion, som väl kommer att föras under tiden fram till det beslut, som riksdagen senare har att fatta.

Innebär regeringens ståndpunkt, att om massafabrikation och pappersfabrikation äro fördelade på olika företag, så skall staten träda till och betala en subvention på 50 kr. per ton massa, men om det är samma företag som tillverkar båda delarna, skall staten icke betala någon subvention? Om detta är fallet, anser icke herr statsrådet att det är en ganska märklig ståndpunkt som framträder i ett sådant förfaringsätt?

För det andra. Gälla allt fortfarande de direktiv, som gälla i fråga om företag som vilja öka sin export, kan detta ha följande konsekvens: Om ett företag ökar sin export och därigenom får en ökad vinst men har en stor förlust på hemmamarknadsförsäljning och vänder sig till priskontrollnämnden, så måste priskontrollnämnden i enlighet med de direktiv som åtminstone tidigare ha gällt svara, att företaget totaliter icke har så dåligt vinstresultat att det finns någon

anledning att medgiva en prishöjning. Måste alltså företag, som anstränga sig att öka sin export och därigenom öka sin vinst, räkna med att de därigenom försämra sina utsikter att på hemmamarknaden erhålla ett pris som täcker produktionskostnaderna? Om detta skulle vara fallet, anser herr statsrådet — och den frågan kan ju bli aktuell för pappersbruken — att det är en metod att stimulera till en ökad export?

Jag menar givetvis icke, herr talman, att vi i dag skola taga upp någon mera utförlig diskussion om dessa spörsmål, men jag undrar om det inte vore möjligt att statsrådet som komplettering till herr Kollbergs interpellation kunde anföra något som kunde kasta ljus över dessa båda frågor.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Jag vill först i anledning av herr Kollbergs yttrande säga, att när vi under hösten förhandlade med pappersindustrin och kommo fram till det av mig antydda resultatet, som innebar en viss höjning av priserna för konsumenterna, så ägde dessa förhandlingar rum med utgångspunkt från att det förelåg en skillnad mellan å ena sidan exportpriserna och å andra sidan de fastställda stoppriserna på ungefär 150 kronor per ton. På grund härav kom man fram till ett kompensationsbelopp som var betydligt högre än vad den nu träffade preliminära uppgörelsen innebär. Vad som hänt under mellantiden återspeglar exportprisernas sänkning i stort sett. Nu gäller det en spänning, som beräknats till 50 kronor eller något liknande — det är naturligtvis svårt för en myndighet att exakt ange denna skillnad.

Å andra sidan vill jag poängtera, att det givetvis låter sig sägas att det går att släppa fram en motsvarande prisstegring på hemmamarknaden. När den

Svar på interpellationer ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp samt ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.

myndighet, som i första hand bär ansvaret för prisutvecklingen, nämligen priskontrollnämnden, var enhällig i sitt avstyrkande, ansåg regeringen icke att det var klokt att acceptera den då föreliggande preliminära uppgörelsen.

Jag är den förste att beklaga de rubbningar i distributionen som förekommit under mellantiden, men jag måste å andra sidan säga att i den mån den preliminära uppgörelse, som träffats, kan föras i hamn, måste det innebära en betydande tillgång när det gäller att hålla priserna stabila. Jag är fullt medveten om det betänkliga i att taga i anspråk skattemedel för att nå en sådan effekt, men som jag framhöll i mitt interpellationssvar hade man att välja mellan å ena sidan att råda bot på de aktuella svårigheterna för de pappersbruk, som köpa massa, och då stannade kostnaden vid ett relativt lågt belopp, eller att å andra sidan godtaga ett system, som innebar en generell höjning av konsumentpriserna, och eftersom prishöjningen i sistnämnda fall skulle omfatta hela utleveransen på hemmamarknaden eller ungefär 300 000 ton, måste belastningen på konsumenterna bli avsevärt större. Detta är alltså motivet för att vi trots de svårigheter, som uppkommit, väntat och icke vidtagit några åtgärder under den tid, då man icke kunnat få till stånd någon uppgörelse om hemmamarknadsleveranser.

Nu frågar herr Ohlin: Är det riktigt att denna uppgörelse avser blott en viss del av pappersmassan? På den frågan vill jag svara ja. Vi ha haft svårigheter, när det gällt hemmamarknadsleveranser, för de massaköpande bruken. Dessa svårigheter ha icke uppstått i dag utan äro en företeelse, som vi ha måst taga hänsyn till under senaste år. Det är därför som vi gjort uppgörelser med Cellulosaföreningen, som resulterat i att Cellulosaföreningen åtagit sig att leverera billigare massa till dessa icke själv-

försörjande pappersbruk. Vi funno det då naturligt, att det i första hand skulle vara dessa bruk, som skulle kompenseras för merkostnaden. Att industrien önskar höja priserna även för den massa, som den själv producerar och förädlar till papper, kan jag förstå, men jag har vid de förhandlingar som vi förde fått det intrycket, att det icke var en avgörande sak utan att man inom pappersindustrien var tämligen överens om att de bruk, som hade de verkligt stora svårigheterna, voro de pappersbruk som icke hade tillgång till egen massa. Det är därför som uppgörelsen har fått den konstruktion som den har fått.

När det gäller priskontrollnämnden och dess direktiv är det ju, som herr Kollberg nyss anförde, bekant att nämnden arbetar med provisoriska direktiv. Det har tillsatts särskilda utredningsmän, som fått till uppgift att taga under övervägande de principer, som böra ligga till grund för priskontrollnämndens arbete, och jag utgår från att de omsider komma med ett förslag på denna punkt. Men det är riktigt som herr Ohlin säger, att de nuvarande provisoriska direktiven kunna komma att innebära, att ett företag t. ex. inom pappersindustrien kan få ut hyggliga exportpriser, och då kunna dess leveranser på hemmamarknaden i och för sig innebära en uppoffring under förutsättning att man kan sälja mera på export. Det är i pappersindustriens eget intresse att sälja största möjliga kvantitet på export sedan regleringen av handeln med papper och papp numera upphört, och ett incitament till största möjliga försäljning på utlandet ligger däri, att vi fortfarande ha ett högre pris vid försäljning på export än på hemmamarknaden. Men, som sagt, alla dessa principfrågor äro föremål för utredning, och jag förväntar att man därvid kommer att taga ställning till här föreliggande spörsmål.

Svar på interpellationer ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp samt ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.

Herr KOLLBERG: Herr talman! I sitt anförande nyss framhöll herr statsrådet särskilt att anledningen till att regeringen inte godtog den överenskommelse, som preliminärt hade träffats på hösten 1948, var att priskontrollnämnden enhälligt hade avstyrkt framställningen. Som jag framhöll var det emellertid inte så märkvärdigt att priskontrollnämnden avstyrkte. Nämnden kunde helt enkelt inte bifalla framställningen på grund av de gällande direktiven, som ju innebära att när en industri i sin helhet har tillräcklig bärkraft, kunna prishöjningar icke medgivas på vissa av dess varor.

Sedan några ord om priskontrollnämndens verksamhet i allmänhet. Anledningen till att jag tog upp den frågan var, att man uppger att tillverkningen av vissa pappersorter icke är lönande. Om nu priskontrollnämnden i fortsättningen på grund av de provisoriska direktiven icke kan medgiva prishöjning även om höjning i det enskilda fallet är berättigad, kan man riskera att underförsörjning uppstår på de pappersorter, som det icke medges prishöjning på, och i ett sådant läge uppstå svårigheter för konsumenterna, som äro beroende av att de sorter, vilkas tillverkning icke är lönande, finnas att köpa. Det är just med tanke härpå som jag upptagit frågan, om och i vilken utsträckning priskontrollnämndens nu gällande allmänna direktiv kunna medföra ur konsumenternas synpunkt allvarliga produktionsrubbingar. Som statsrådet sade är frågan om ändring av direktiven föremål för behandling av en särskild förhandlingsdelegation, och jag vill uttala den förhoppningen att denna förhandlingsdelegation mycket snart skall komma till ett resultat.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Jag

är väl medveten om att priskontrollnämnden måste taga hänsyn till gällande direktiv, men jag vågar uttala den meningen att priskontrollnämnden i detta speciella fall i första hand har tänkt på de ogynnsamma konsekvenser, som det skulle ha inneburit att acceptera den i höstas föreliggande preliminära uppgörelsen. Jag har i vart fall fått en redogörelse från nämnden, där man framhåller att en ytterligare belastning på handels och andra näringars omkostnader sammanlagd med redan förut befintliga krav på justeringar skulle medfört att man måst vidtaga en marginalhöjning på ett antal områden, och det var detta som var det verkliga skälet till att priskontrollnämnden ansåg att det för det dåvarande icke kunde komma i fråga någon höjning av papperspriset. Det var alltså nämndens motiv i första hand. Den nu föreliggande preliminära uppgörelsen innebär, som jag tillät mig anföra i interpellationssvaret, att pappersindustrien skall ha möjlighet att hos priskontrollnämnden hemställa om omprövning av priserna på enstaka sorter, men inte om en generell höjning av priserna på papper. När handelsregleringen fanns hade man en överenskommelse, som innebar att industrien avstod från att begära prishöjningar, men det är helt naturligt att pappersindustrien nu när denna vidare uppgörelse inte kommit till stånd i likhet med alla andra äger rätt att hemställa om omprövning av priserna, men man kan inte kräva en generell prishöjning. Vi tolka alltså uppgörelsen så, att hinder icke möter att priset på speciella kvaliteter tas upp till granskning, och om det då visar sig, att omkostnaderna äro höga i förhållande till priset, föreställer jag mig att nämnden inte känner sig bunden till sina direktiv, utan beslutar en justering, om den anser det ur sakliga synpunkter riktigt.

Svar på interpellationer ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp samt ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag skall tillåta mig att göra en liten komplettering. Herr Kollberg sade här, att det inte var så underligt att priskontrollnämnden enhälligt avstyrkte framställningen, eftersom den enligt sina direktiv inte kunde bifalla den. Jag hoppas herr Kollberg inser, att han kommit att resonera om två olika ting. Det var ju här inte fråga om något beslut från priskontrollnämndens sida, utan om ett yttrande till Kungl. Maj:t över det avtalsförslag som förelåg. Nämnden hade alltså inte någon anledning att ta hänsyn till sina direktiv på formella grunder, utan den hade att säga sin mening om huruvida avtalsförslaget på materiella grunder kunde accepteras.

Härav följer helt naturligt att avgörandet låg hos regeringen. Regeringen gick naturligtvis in på en materiell prövning av förslaget och fann därvid att detsamma, trots att man försökt lägga prishöjningarna på mera ofarliga papperssorter, ändå skulle få en inverkan på levnadskostnaderna, som regeringen inte ansåg sig böra tillåta. Det är därför inte riktigt som herr Kollberg säger, att inverkan på levnadskostnaderna skulle bli så utomordentligt ringa, att det var anledning att gå med på den där prisförhöjningen.

Herr Kollberg sade att industriens hänvisning till priskontrollnämnden kanske inte leder till något positivt resultat, och följden kan då bli att vissa papperssorter försvinna ur marknaden. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att priskontrollnämnden icke är högsta instans. Om priskontrollnämnden kommer till den uppfattningen, att någonting behöver göras, men nämndens direktiv inte lämna utrymme för en åtgärd, kan den skjuta avgörandet till Kungl. Maj:t, och även industrien har ju möjlighet att vända sig dit. Det behövs sålunda inte uppstå sådana kon-

sekvenser som herr Kollberg satte i fråga, och det finns all anledning att lugnt och stillsamt avvakta de resultat den nu sittande förhandlingsdelegationen kan komma till beträffande de framtida direktiven för priskontrollnämnden.

Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på ytterligare en sak. Om det avtalsförslag blivit godtaget, som förelåg på hösten, skulle det ha inneburit att vi haft pappersregleringen kvar. Det förslag som nu accepterats av regeringen och som underställts riksdagen har den fördelen, att pappersregleringen är avvecklad och försäljningen av papper inom landet fri. Det har alltså blivit möjligt att avrusta en liten del av regleringsväsendet.

Fru VÄSTBERG: Herr talman! Då interpellanten fröken Öberg på grund av uppdrag av annan art är förhindrad, har hon bitt mig framföra sitt tack till statsrådet för svaret på interpellationen samt några synpunkter i anledning av detsamma.

Interpellanten är tacksam att frågan nu synes löst, och hon hoppas det i fortsättningen skall vara möjligt att erhålla cellstoff i tillräcklig mängd i marknaden, eftersom cellstoff, såsom redan i interpellationen påpekats, är i hög grad nödvändigt och arbetsbesparande både för hemmen och för sjukhusen.

Med särskild tillfredsställelse konstaterar interpellanten att den preliminära uppgörelsen icke innebär att varan fördyras för konsumenterna. En av anledningarna till att interpellationen väcktes var en tendens som framträdde, att man begärde höjda priser för cellstoff, och när dessa icke beviljades, försvann varan ur marknaden. Sedan fick man i tidningarnas insändarspalter se inlägg från några husmödrar, som menade att

Svar på interpellationer ang. tillgodoseende av den inhemska marknadens behov av papper och papp samt ang. åtgärder för tillgodoseende av behovet av cellstoff.

det inte gjorde någonting om varan kostade några öre mera, bara konsumenterna erhöilo den. Enligt interpellanten står detta uttalande från husmödrarna inte i överensstämmelse med den mening som råder inom arbetarhemmen — den inställningen känner hon väl. Där anser man tvärtom att om man själv skall finna sig i lönestoppet, måste man fordra en stabil prisnivå, och det går då inte att höja priserna med några öre här och några öre där.

Det är dessa synpunkter interpellanten ansett det angeläget att få framförda här i kammaren.

Herr KOLLBERG: Herr talman! Jag ber att få uttala min stora tillfredsställelse över att såväl handelsministern som statsrådet Sköld sagt att de direktiv priskontrollnämnden nu tillämpar inte äro oåterkalleliga. Statsrådet Ericsson framhöll särskilt, att om det finns anledning att företa prisjusteringar på vissa papperssorter, borde priskontrollnämnden inte känna sig bunden av sina direktiv.

Herr OHLIN: Herr talman! Med anledning av statsrådet Skölds yttrande skulle jag vilja göra den lilla reflexionen, att både handelsministerns och ännu mer statsrådet Skölds anföranden synas tyda på en tendens hos regeringen att vilja krypa bakom priskontrollnämnden, som å sin sida har att rätta sig efter de direktiv regeringen har givit. Statsrådet Sköld säger nu, att priskontrollnämnden kan ta ställning till denna fråga efter de materiella hänsyn av olika slag, som kunna befinnas motiverade. Direktiven spela tydligen inte någon avgörande roll. Jag skulle dock förmoda, att priskontrollnämnden måste sträva efter en viss konsekvens och enhetlighet i sitt ställ-

ningstagande till olika frågor, och skulle nämnden i alla möjliga andra angelägenheter tillämpa dessa direktiv, vilket ju måste ske, om regeringen inte lovat någon förändring, kan priskontrollnämnden omöjligen underlåta att utgå från de direktiv, som regeringen fastställt.

Jag tror många av kammarens ledamöter efter en närmare genomläsning av handelsministerns svar skola ge mig rätt i att regeringen bör framträda såsom den ansvarige och inte försöka ge oss det intrycket, att priskontrollnämnden härvidlag kan bilda sig ett omdöme utan hänsyn till de provisoriska direktiven och att nämnden kommit till vissa slutsatser på detta område. Det förhåller sig nog så att det är dessa provisoriska direktiv som ha de konsekvenser, som bland annat framträtt i denna fråga i dag, och jag vill av den anledningen ansluta mig till herr Kollberg, när han uttrycker sin tillfredsställelse över att vi i dag fått ett par uttalanden från statsrådsbänken, som vittna om att man på regeringshåll anser det finnas anledning att företa en reform.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag vill först säga till herr Kollberg, att det väl ligger i sakens natur att regeringen icke betraktar de nuvarande direktiven för priskontrollnämndens verksamhet såsom oåterkalleliga. Regeringen har ju tillsatt en förhandlingsdelegation med representanter för staten och näringsorganisationerna och under en opartisk ordförande för att få till stånd förhandlingar om de förändringar i direktiven, som kunna befinnas ändamålsenliga.

Till herr Ohlin vill jag säga, att det verkar som om han inte tillräckligt väl lagt märke till vad jag sade här. Herr Ohlin säger att regeringen försöker skjuta priskontrollnämnden framför sig,

Svar på fråga ang. mindre lämpliga förprogram vid visning av barnförbjudna filmer.

men jag påpekade uttryckligen i mitt förra anförande, att det var efter en materiell prövning från regeringens sida som regeringen bestämde sig för att icke godta förslaget till uppgörelse. Därutöver poängterade jag, att det aldrig var fråga om ett beslut från priskontrollnämndens sida, utan det fördes förhandlingar med av regeringen utsedda personer — det var icke priskontrollnämnden. Nämnden hade icke att besluta över detta förhandlingsförslag, utan att yttra sig över det, och dess yttrande var, herr Ohlin, avstyrkande, icke på grund av några direktiv, utan av materiella skäl. Det kan jag vitsorda, eftersom jag var närvarande vid det sammanträde, där hela priskontrollnämnden var samlad och gav sin mening till känna. Att detta från vår sida konstaterats, innebär icke att vi vilja skjuta priskontrollnämnden framför oss. Vi ha tagit ståndpunkt efter materiell prövning, och vi ha haft stöd för denna ståndpunkt i den ställning, som priskontrollnämnden tog.

Herr OHLIN: Herr talman! Får jag bara konstatera, att statsrådet Sköld här tycks vilja antyda, att en myndighet som priskontrollnämnden har att anlägga andra synpunkter, när den har att besluta i en fråga, än när den har att taga ställning utan att fatta beslut. Jag skulle förmoda att i båda fallen gäller det ett ställningstagande, där varje nämnd och myndighet måste eftersträva en viss konsekvens och enhetlighet och att därför den omständigheten att man har vissa direktiv att tillämpa i en rad fall omöjlig kan undgå att ha konsekvenser även för bedömningen av en viss fråga, vare sig man där har att fatta beslut eller att taga ställning under hand.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Herr Ohlin tror alltså inte att det har inträffat, att en domare t. ex. har sagt:

Enligt min uppfattning borde denna person frikännas, men lagen tvingar mig att fälla honom.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på fråga ang. mindre lämpliga förprogram vid visning av barnförbjudna filmer.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE, som anförde: Herr talman! Ledamoten av andra kammaren fru Ewerlöf har frågat mig följande.

Har herr statsrådet uppmärksammat, att det vid visning av barntillåtna filmer — även vid matinéföreställningar — ofta förekommer, att såsom förprogram i reklamsyfte visas utdrag ur barnförbjudna filmer, varvid ej sällan de reklamerade filmernas mest rafflande och för barnen uppskakande scener sammanställas?

Beträffande förevisning av de reklambilder, s. k. trailers, som fru Ewerlöf åsyftar, har jag från statens biografbyrå inhämtat följande.

All film, som offentligen skall förevisas på biograferna, måste för godkännande först passera statens biografbyrå. Detta gäller således också korta reklambilder för kommande filmer. Dessa utgöra i allmänhet bilder hämtade ur huvudfilmen. Varje reklambild, oberoende av om det gäller reklam för en barnförbjuden eller barntillåten film, bedömes för sig och inte i samband med huvudfilmen. Ibland kan det hända att denna granskas först senare, och huvudfilmens karaktär är naturligtvis inte relevant för hurudant beslutet blir i fråga om reklambilden. Det som censorerna vid sitt bedömande främst har att ta hänsyn till är, om de framställda biografbilderna äro ägnade att, som det står i biograförord-

Svar på fråga ang. mindre lämpliga förprogram vid visning av barnförbjudna filmer.

ningen, »skadligt uppjaga barns fantasi eller menligt påverka deras andliga utveckling». I de fall där reklambilden för en barnförbjuden film blivit barn-tillåten har det således rört sig om bilder, som av censorerna bedömts icke ha denna verkan på barn under 15 år. I en vanlig barnförbjuden spelfilm finns naturligtvis långa scenföljder, som, tagna ur sitt sammanhang, inte ha något skadligt inflytande på barnens psyken. Om dessa förekomma i trailern blir den sålunda barntillåten. Ofta brukar dock reklambilderna utgöra ett koncentrat av de mest dramatiska och starkaste scenerna, som spelfilmen har att bjuda på, och bli då tveklöst stämplade som barnförbjudna och beskäras ibland även för vuxna. Men man måste alltid hålla i minnet att en trailer i allmänhet endast kräver en visnings-tid av mellan en och tre minuter, varför de hastigt och utan sammanhang förbiilande bilderna, vilkas verkan dessutom ofta försvagas genom förekomsten av påtryckta kraftiga reklamrubriker, skådespelarnamn, entusiastiska karaktéristiker o. s. v., mera sällan efterlämna intryck av det slag som motiverar att reklamfilmerna förbjudas för barn. Icke sällan företages också nedklippning innan de tillåtas för minderåriga.

Film av vad slag det vara må, som efter granskning godkänts av statens biografbyrå, förses med ett stämplat registreringsnummer och ett med samma nummer försett tillståndskort utfärdas. Detta kort, som utskrivs i ett exemplar för varje kopia, skall åtfölja filmen och vid anfordran tillhandahållas exempelvis polisman, som vill och bör kontrollera saken.

Huruvida biografägarna överskrida förbudet att lämna barn under 15 år tillträde till barnförbjudna filmer har statens biografbyrå icke kunnat uttala sig om, det är polisens uppgift att övervaka. Enligt biografförordningen straffas sådant med dagsböter.

Mitt svar på fru Ewerlöfs fråga innebär alltså sammanfattningsvis, att bestämmelser finnas, som äro avsedda att garantera att inga olämpliga reklambilder visas för barn under 15 år. Jag är personligen övertygad om, att statens biografbyrå fullgör sin granskningsuppgift i fråga om dessa bilder på tillfredsställande sätt. Om sedan biografägarna också följa gällande bestämmelser, det känner jag för egen del inte till. Det ankommer på polismyndigheterna att kontrollera detta.

Till slut vill jag erinra om att jag nyligen tillsatt en särskild utredning för översyn av gällande censurbestämmelser och med särskilt uppdrag att utreda frågan om produktion av lämpliga barnfilmer.

Härpå yttrade

Fru EWERLÖF: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för det utförliga svaret på min enkla fråga.

Den redogörelse vi här fått ger vid handen, att full garanti borde finnas för att endast lämpliga reklambilder visades vid barntillåtna filmer. Det faktum att reklambilderna granskas för sig och endast i den mån de verkligen äro barntillåtna få visas i samband med barntillåtna filmer, borde skapa denna garanti. Nu är det emellertid så, att jag ur pressen — och pressen ljuget som bekant inte alltid — har fått ett exempel som gjort att jag ställt denna fråga. Det gällde en matinéföreställning för de allra yngsta med filmen »Lassie på äventyr». Före denna film visades reklambilder ur den kommande filmen »Ormgropen». Scenerna utspelades på ett amerikanskt sjuhus och voro av synnerligen rafflande beskaffenhet.

Det är svårt att säga, var felet här ligger. Eftersom reklambilder granskas för sig och bedömas som barntillåtna

Svar på fråga ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på taggtråd.

eller barnförbudna på samma sätt som filmer, måste väl ändå statens biografbyrå här ha bedömt dessa reklambilder såsom lämpliga att visas för barn, oaktat de tydligen inte kunna vara lämpliga. Någonstans måste det föreligga en felbedömning av lämpligheten, såvida det är sant — vilket jag inte har anledning att betvivla — att dessa reklambilder visats vid en filmföreställning för de allra yngsta.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar på fråga ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på taggtråd.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Herr andre vice talmannen har frågat statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vilka åtgärder statsrådet vore beredd att vidtaga för att undanröja den nuvarande för jordbruket synnerligen allvarliga bristen på taggtråd.

Med hänsyn till frågans innehåll torde det närmast ankomma på mig att besvara densamma. Mitt svar är följande.

Från och med augusti 1947 inställde industrikommissionen tilldelningen av svensk valstråd för taggtrådstillverkning till förmån för ökad spiktillverkning, enär vid denna tid vissa partier taggtråd i militära förråd kunde ställas till den civila marknadens förfogande för omgalvanisering. Dessa förråd äro numera slut.

Under år 1948 har tillförseln av utländsk valstråd varit förhållandevis god, och kommissionen har för den skull icke ansett sig behöva lämna några direktiv angående användningen av densamma. Förutsättning har därför funnits för framställning av taggtråd av importerad valstråd.

Industrikommissionen har i nuva-

rande läge icke något emot att återupptaga tilldelning av svensk valstråd för taggtrådstillverkning. Det bör dock understrykas, att detta kan komma att medföra minskad tilldelning för spiktillverkning och påverka möjligheterna att öka exporten av valstrådsprodukter.

Om efterfrågan på valstråd för taggtrådstillverkning skulle visa sig föreligga, kan sålunda tilldelning för sådan tillverkning lämnas. Det torde därför ej vara nödvändigt att vidtaga några särskilda åtgärder i det av frågeställaren angivna syftet.

Vidare yttrade:

Herr andre vice talmannen SKOGLUND: Herr talman! Den fråga jag har ställt till jordbruksministern men i dag fått besvarad av folkhushållningsministern förefaller kanske i första ögonblicket inte vara av så omfattande betydelse. Jag vill dock påstå, att den intresserar jordbrukarna i mycket stor utsträckning. För närvarande finns knappast ett enda parti taggtråd att köpa. Det framkallar oro för den kommande betessäsongen. Taggtråd och järntråd i övrigt för stängsel äro numera en nästan oundgänglig behövsvara för jordbruket. Vetskapen om att den inte finns i marknaden har på många håll medfört, att de partier taggtråd, som utbjudits på auktioner, sålts till priser, som inte alls stått i överensstämmelse med av priskontrollnämnden satta priser.

Statsrådet säger i svaret, att det förhållandet att det varit otillräcklig tilldelning av svensk valstråd för tillverkningen av taggtråd framför allt beror på att man velat få till stånd ökad spiktillverkning, men att under 1948 tillförseln av utländsk valstråd varit förhållandevis god. Jag kanske inte känner till förhållandena så ingående, men jag har för mig att det tillgår på följande sätt: medan industrikommissionen verkställer fördelningen av

Svar på fråga ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på taggtråd.

i Sverige tillverkad valstråd, kan man åtminstone formellt säga, att den utländska valstråden inte är föremål för samma reglering utan fördelas av en enskild organisation, som heter valstrådsimportörernas förening. Denna förening håller dock industrikommissionen underkunnig om hur den importerade varan fördelas, och industrikommissionen tar sedermera hänsyn till hur den utländska varan utskiftats vid tilldelning av inhemsk valstråd.

Folkhushållningsministern kommer sedan fram till en passus, som närmast, tycker jag, tyder på att man vill föra över ansvaret på tillverkarna av taggtråd. Statsrådet säger, att industrikommissionen i nuvarande läge inte har något emot att återuppta tilldelningen av svensk valstråd för taggtrådstillverkning. Det skulle alltså närmast bli fråga om huruvida tillverkarna vilja utnyttja den möjligheten. Med anledning därav vill jag för det första säga, att jag vid en andrahandskontakt med industrikommissionen — kontakten har varit ganska obetydlig — inte fått annan upplysning än att man där inte tagit någon ställning till denna fråga. För det andra tror jag, att det är en prisfråga, att man försökt hindra tillverkning av taggtråd, kanske snarare genom en viss prispolitik än genom att inte tillhandahålla råvara för denna tillverkning. Om jag är rätt underrättad, är nämligen priset på slät galvaniserad järntråd satt till 10 kronor högre per 100 kg än priset på taggtråd, trots att taggtråd väl måste vara dyrare i framställning, varjämte den måste vindas upp på en träställning, vilket ju måste medföra en viss kostnadsfördyring. Under sådana förhållanden är det kanske inte så underligt, att taggtrådstillverkning inte kommer i gång.

Jag upprepar vad jag här sagt, nämligen att jag tror, att det kommer att bli mycket besvärligt för jordbrukarna på våren och försommaren, om det inte då har kommit fram ganska avsevärda

kvantiteter taggtråd. Bristen på arbetskraft och på andra lämpliga materialier än järntråd för att bygga stängsel gör ju, att vi knappast kunna ersätta denna vara på samma sätt som tidigare. Jag vill därför vädja till folkhushållningsministern att intressera sig för denna fråga. Om det skall ske genom industrikommissionen eller via priskontrollnämnden skall jag låta vara osagt. Huvudsaken är, att det blir bättre tillgång på varan.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK: Herr talman! Jag vill inte förringa betydelsen av att marknaden tillföres tillräckligt med taggtråd för att tillgodose jordbrukarnas behov. Nu har emellertid, som jag framhöll i mitt svar, industrikommissionen meddelat, att den är beredd att lämna även inhemsk valstråd för taggtrådstillverkning och inte endast utländsk, i fråga om vilken industrikommissionen på senare tid inte har lämnat några direktiv för användningen. Vad prisfrågan beträffar kan jag meddela, att priskontrollnämnden behandlade frågan om taggtrådspriserna i januari 1947 och att fabrikanterna då fingo tillstånd till den höjning de begärde. Sedan dess har inte någon ansökan om prishöjning inkommit till priskontrollnämnden.

Herr andre vice talmannen SKOGLUND: Herr talman! Det är mycket möjligt, att det förhåller sig, som statsrådet här framhåller, nämligen att det inte gjorts någon ny ansökan i prisfrågan. Jag tror emellertid, att detta beror på att man allmänt haft den uppfattningen, att anledningen till att taggtrådspriset inte höjdes, när priset på den släta tråden höjdes, varit, att det inte ansetts önskvärt att fabrikation av taggtråd igångsattes, enär råvaran framför allt borde användas för spik-

tillverkning. Därigenom har det nuvarande läget med fullkomlig brist på taggtråd uppkommit. Det kan tänkas att man på industriens sida under en begränsad tidrymd är relativt tillfredsställd med detta förhållande. Den gör hellre den släta tråden. Det ger bättre ekonomiskt utbyte. Däremot är det ett stort konsumentintresse, att tillverkning av taggtråd återupptas snarast. Jag tror det är från den synpunkten man får bedöma frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 10, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 67, angående reglering av priserna på fisk; och

nr 68, angående åtgärder till stödjan- de av oljeväxt- samt hamp- och linod- lingen m. m.;

till utrikesutskottet propositionen nr 69, angående godkännande av en mel- lan Sverige och Danmark träffad över- enskommelse angående återbetalning av vissa under åren 1945 och 1946 lämnade svenska statskrediter till Danmark; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 70, angående fullmakt att i arbets- löshetsbekämpande syfte igångsätta ar- beten, för vilka anslag uppförts å all- män beredskapsstat för budgetåret 1946/47;

nr 71, med förslag till stat för försva- rets fastighetsfond för budgetåret 1949/50;

nr 73, angående ändring i bestämmel- serna om disposition av krigsmateriel- verkets rörelsekapital;

nr 74, angående anordnande av loka- ler för statens rättsläkarstation i Lund, m. m.;

nr 75, angående vissa anslag till barn- morskeläroanstalterna; och

nr 76, angående anslag till landsfiska- lerna m. fl.

§ 7.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitte- rades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 302 av herr *Senander m. fl.*; och nr 303 av herr *Hansson i Skediga m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 304 av herr *Jönsson i Rosshol m. fl.*

§ 8.

Föredrogos den av herr *Hjalmarson* vid kammarens nästföregående sam- manträde gjorda, men då bordlagda an- hållan att få framställa interpellation till statsrådet och chefen för folkhus- hållningsdepartementet angående redo- görelse för de bemyndiganden, som lig- ga till grund för monopoliseringen av den svenska fiskexporten, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogos den av herr *Holmberg* vid kammarens nästföregående sammanträ- de gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastik- departementet angående utredning av frågan om ett eventuellt norrlandsuni- versitet, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Föredrogos den av herr *Jansson* i As- peboda vid kammarens nästföregående

sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående förhöjt statsbidrag till skolskjutsar med anledning av tillägsskatten på bensin.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Föredrogs den av herr *Hedlund* i Rådom vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående utredning huruvida det med hänsyn till avverkningsförhållandena i skogarna föreligger överskott av arbetskraft i vissa delar av landet, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning); och

nr 4, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om val av kyrkofullmäktige;

statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1949/50 av ett underskott för luftfartsfonden;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner angående vidgad rätt att vid taxering göra avdrag för i utlandet erlagda allmänna utskylder; och

nr 10, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering i vissa fall åtnjuta avdrag för nybyggnad m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner

om förhöjd pension åt t. f. banbiträdet *M. Tengberg*; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 4 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank, m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående en interimistisk lagstiftning om samma s. k. lagaståndstid för stad och land;

andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en försöksgård i Sunne socken, Värmlands län;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av visst i flottledsfonden ingående belopp;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån;

nr 8, i anledning av väckt motion om användning av proportionell valmetod vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott; och

nr 9, i anledning av väckt motion om viss utökning av fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök.

§ 13.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 157, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående ri-

Interpellation ang. rätt för elever vid folkskolas icke obligatoriska högre avdelning att komma i åtnjutande av vissa stipendier.

kets allmänna flaggdagar; och beslöt kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 14.

Avlämnades följande motioner, näm-
ligen

nr 305, av herr *Jönsson* i Rossbol *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 37, angående anslag till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader;

nr 306, av herr *Jönsson* i Rossbol *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 41, angående anslag till lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök för budgetåret 1949/50 m. m.; och

nr 307 av herr *Kollberg*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 41.

Dessa motioner bordlades.

§ 15.

Interpellation ang. rätt för elever vid folkskolas icke obligatoriska högre avdelning att komma i åtnjutande av vissa stipendier.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Rossbol, som anförde: Herr talman! Genom statsmakernas tidigare beslut ha positiva åtgärder åstadkommit i syfte att ge studiebegåvade landsbygdsungdomar möjlighet att, utan alltför stora ekonomiska bekymmer för dem själva eller deras målsmän, bevista olika högre skolor och tillgodogöra sig där meddelad undervisning.

Införandet av grundstipendier å 500 kronor samt till mindre bemedlade utgående behovsstipendier på upp till 540 kronor, jämte vissa resebidrag, har medfört en betydande utjämning av

kostnaderna mellan elever, bosatta å skolorten och å andra orter boende elever.

Enligt SFS 552/1946 skola ifrågavarande stipendier under i författningen angivna villkor utgå, förutom till elever vid allmänt läroverk etc., jämväl till elever vid »högre folkskola och folkskolas högre avdelning» etc.

Det har därför i någon mån förvänat att skoldistrikt, som inrättat s. k. frivillig högre avdelning som en påbyggnad på den obligatoriska folkskoleundervisningen, förvägras bliva delaktiga av förenämnda stipendier för eleverna vid den högre skolformen.

Lillhärds skoldistrikt i Härjedalen, som inrättat frivillig högre avdelning vid kyrkbyns folkskola, har genom denna högre avdelnings föreståndare föreslagit, att de i förenämnda författning angivna stipendierna borde utgå till 11 elever vid den högre avdelningens andra klass med ett sammanlagt belopp å 3 755 kronor. Då föreståndaren vid en telefonförfrågan hos studielånenämnden efterhörde resultatet av förslaget, fick han emellertid den upplysningen, att studielånenämnden beslutat att indraga dylika stipendier till folkskolans icke obligatoriska högre avdelning, varigenom eleverna vid denna skolas högre avdelning jämte ett fåtal ytterligare skoldistrikts elever förvägrats dessa bidrag.

Ifrågavarande stipendier äro avsedda att utgå som ekonomiskt bistånd för fortsatta studier i synnerhet till studiebegåvade landsbygdsungdomar. Det initiativ till möjliggörande av dylika studier i deras första skede, som i detta fall tagits av ett skoldistrikt i en skogsbygd, vittnar om framsynthet. Man har anledning förutsätta, att de elever, som frivilligt deltaga i sådan undervisning, hava hög och fallenhet för fortsatt utbildning och att den meddelade undervisningen vid den frivilliga högre avdelningen är likvärdig med den vid

Interpellation ang. beskattningen av premie till värnpliktig, som genomgår officersutbildning.

obligatoriska högre skolor meddelade. Det är då svårt att förstå studielånenämndens diskriminering av den frivilliga undervisningen.

Med åberopande av angivna förhållanden och exempel anhålles därför om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

Äger studielånenämnden bemyndigande att generellt avstänga elever vid en folkskolas högre frivilliga avdelning från att komma i åtnjutande av de stipendier, som enligt i SFS 552/1946 angivna villkor kunna utgå till studiebegävade och skötsamma elever vid i författningen angivna skolor, under förutsättning att den meddelade undervisningen är likvärdig med den som vid obligatoriska högre folkskolor meddelas?

Kan man få räkna med herr statsrådets intresse och medverkan till att den här förut angivna frivilliga formen av högre undervisning i fråga om stipendier blir jämställd med obligatorisk sådan?

Denna anhållan bordlades.

§ 16.

Interpellation ang. beskattningen av premie till värnpliktig, som genomgår officersutbildning.

Herr DICKSON erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Värnpliktig, som genomgår officersutbildning, erhåller vid utbildningstidens slut den 31 mars en premie å 3 000 kronor. På grund av gällande skattebestämmelser tages denna till beskattning såsom om den intjänats under det senare utbildningsårets tre första månader. Om den värpliktige vid utbildningens slut antages skaffa sig civilt arbete med en lön å t. ex. 500 kronor per månad, kommer den på premien belöpande skatten att uppgå till 800 å 900 kronor.

Utbildningen pågår ett år, och premien hänför sig därför rätteligen med

$\frac{3}{4}$ eller 2 250 kronor till det första utbildningsåret. Det vore då rimligt att premien i beskattningshänseende fördelades å två år, vilket skulle innebära att den å premien belöpande skatten nedginge till ungefär hälften.

Den gällande ordningen för beskattning i detta fall kan icke betecknas som tillfredsställande. Att med en särskild premie söka stimulera värnpliktiga till förlängd utbildning och sedan skattevägen taga ifrån dem ett orimligt stort belopp av denna premie måste givetvis i hög grad motverka det avsedda syftet. Både ur samhällelig och ur rättvisesynpunkt ter sig en ändring angelägen.

1944 års allmänna skattekommitté har i dagarna avgivit ett betänkande med bl. a. förslag till ändring av reglerna för beskattning av s. k. ackumulerad inkomst. Det torde emellertid icke kunna förväntas, att skattekommitténs förslag kunna föreläggas årets riksdag. Med hänsyn till nödvändigheten att i det rådande spänningsfyllda världsläget i möjligaste mån stimulera därför lämpliga värnpliktiga att undergå befälsutbildning synes det då vara anledning att bryta ut behandlingen av det ovan berörda spörsmålet.

Under åberopande härav anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att genom provisorisk lagstiftning åstadkomma skattelättnad i fråga om premie till värnpliktig, som genomgår officersutbildning, samt att förelägga riksdagen proposition i ämnet i så god tid att nya bestämmelser kunna tillämpas redan vid innevarande års taxering?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

Svar på interpellation ang. försöksverksamheten på skolväsendets område.

från statsutskottet:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1949/50 under statens allmänna fastighetsfond, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1949/50 till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1949/50 till vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m.; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under trettonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till allmänna indragningsstaten;

från första lagutskottet, nr 51, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser om underhållsbidrag till frånskild make; samt

från andra lagutskottet, nr 50, i anledning av väckta motioner angående utredning av möjligheterna att använda å ofri grund belägna magasin och dylika byggnader såsom kreditobjekt.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

För deltagande i en studieresa i För-
enta staterna anhåller jag om tjänst-
ledighet från riksdagsarbetet under ti-
den 10 mars—9 april.

Stockholm den 3 mars 1949.

Erik Östrand.

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 3.16 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 8 mars.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande mars.

§ 2.

**Svar på interpellation ang. försöksverk-
samheten på skolväsendets område.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammar-
rens tillstånd framställd interpellation
har herr Nilson i Spånstad berört den
försöksverksamhet inom skolväsendet,
som är avsedd att komma till stånd en-
ligt av skolkommissionen uppdragna
riktlinjer och i syfte att vinna erfaren-
het på en del för en framtida skolre-
form betydelsefulla punkter. Interpel-
lantens har i motiveringen framhållit,
att det vore av värde för intresserade
kommuner att erhålla vissa närmare
upplysningar i frågan. Med hänsyn här-

Svar på interpellation ang. försöksverksamheten på skolväsendets område.

till synes interpellanten ha önskat en redogörelse i frågan tämligen snart efter interpellationens framställande i mitten av januari månad.

Enligt min mening skulle dock ett interpellationssvar vid denna tidpunkt knappast ha haft något värde för kommunerna ur de synpunkter, som hr Nilson berört. Arbetet med utarbetandet av kommunernas svar var då långt framskridet. Svaren skulle nämligen vara lämnade senast den 1 februari. Jag har ansett det vara lämpligare att sedan frågan om försöksverksamheten kommit i ett något klarare läge ta upp frågan inför riksdagen.

Jag vill då inledningsvis meddela, att skolkommissionen efter samråd med skolöverstyrelsen tillfrågade inte mindre än 264 kommuner, om de vore intresserade av försöksverksamhet i enlighet med skolkommissionens principbetänkande. Av de tillfrågade ha 144 hemställt att komma i fråga vid uttagandet av lämpliga försökskommuner, 71 ha avböjt och 49 ha ställt sig avvakande eller ej avhört. Sedermera har skolkommissionen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt, att 12 angivna kommuner skulle få påbörja försöksverksamheten redan näststundande hösttermin under det 17 namngivna kommuner föreslagits skola först hösten 1950 igångsätta försöksverksamhet. Kommissionen har även anmält, att den har för avsikt att för försöksverksamhet vid den senare tidpunkten föreslå ytterligare ett antal kommuner.

Vid kommissionens uttågande av lämpliga kommuner har man framför allt tagit hänsyn till det intresse, som visats inom vederbörande kommun. Ha meningarna vid avgivande av kommunens svar varit starkt delade, har det inte ansetts att förutsättningar för försöksverksamhet inom kommunen föreläggat. Givetvis har det inte fått vara avgörande om någon enstaka röst höjts mot försöksverksamheten. Någon hundraprocentig enighet har inte i samtliga

fall ansetts möjlig eller nödvändig. En stabil grund för intresset har i allmänhet föreläggat, om försöksverksamheten beräknats tillföra kommunens ungdom väsentliga fördelar ur utbildningssynpunkt. Så har varit fallet där man nu saknar högre skola. Vidare torde man ha ansett det vara av värde om man kunnat organisera skolan så, att eleverna ett år tidigare än nu beräknats komma fram till ett kunskapsmått motsvarande realexamen. Detta har gällt kommuner med folkskola och endast fyraårig realskola. Slutligen har kommissionen i regel inte tagit med kommuner, där försöksverksamheten skulle medföra ett stort behov av nybyggnader för skolans räkning.

Jag vill redan nu påpeka, att en försöksverksamhet, som påbörjas i höst, inte kommer att ha stödet av riksdagens ställningstagande i huvudfrågan, d. v. s. riktlinjerna för en skolreform. Givetvis är detta en olägenhet. Jag har därför övervägt en proposition till riksdagen, där hela frågan om försöksverksamheten skulle bli föremål för detaljerat ställningstagande. Vid närmare begründande har jag emellertid kommit till den slutsatsen, att detta skulle medföra, att riksdagen liksom i förväg fick ta ställning till skolreformen. Riksdagen skulle inte kunna undgå att ta upp hela problemet och detta utan att ha fått hela materialet i frågan framlagt. Jag anser därför att Kungl. Maj:t bör lämna erforderliga medgivanden till försöksverksamhet. Denna kommer inte under läsåret 1949—1950 att innebära några större omvälvningar av skolväsendet inom berörda kommuner. En viss omläggning av undervisningen och lärostoffet kommer dock att ske inom femte (i vissa fall fjärde) samt första klasserna. Skulle någon kommun redan efter ett år — vilket jag dock inte har någon anledning att tro — ändra mening, kan man utan större svårigheter återgå till den gamla skolordningen. Riksdagen får dock med frågan att göra

Svar på interpellation ang. försöksverksamheten på skolväsendets område.

dels genom att jag i åttonde huvudtiteln begärt riksdagens medgivande till försöksverksamhet, dels ock genom att vissa mindre anslag för kurser för utbildning av lärare samt för försöksverksamhetens ledning komma att begäras. Skulle riksdagen hysa den meningen, att försöksverksamheten inte bör komma till stånd förrän alla papper lagts på bordet, finns alltså möjlighet att säga ifrån. Med hänsyn till det starka intresset inom kommunerna skulle jag dock livligt beklaga, om det hela måste uppskjutas ett år.

Den punkt, där riksdagens medverkan framför allt kräves, gäller de ekonomiska villkoren för försöksverksamheten. Enligt min mening ter det sig dock ganska naturligt att dessa villkor utformas så, att kommunen får ta på sig samma kostnader som vid ett utbyggande av folkskoleväsendet med högre undervisning. Det finns väl knappast någon anledning att tro, att riksdagen skall behandla försöksverksamheten särskilt styvmoderligt ur ekonomisk synpunkt.

Utom den ekonomiska frågan har interpellanten berört ytterligare två spörsmål, nämligen kursplanerna och den åttonde klassens ställning. På den första punkten kan helt enkelt sägas, att skolkommisionens kursplanedelegation är intensivt sysselsatt med studieplaner. Sedan förslag utarbetats kommer detta att underställas skolöverstyrelsen för yttrande. I detta sammanhang kanske jag bör nämna, att försöksverksamheten kommer att ledas av överstyrelsen. Dock bör man räkna med att skolkommisionens intresse på denna punkt tas till vara under den ytterligare tid, som kommissionen kommer att vara i arbete.

Jag kommer så slutligen fram till frågan om åttonde klassens ställning. Enligt skolkommisionen bör denna klass i försöksdistrikten bli obligatorisk för eleverna. Kommissionen grundar denna uppfattning helt på det förhållandet,

att elever som avgå från sjunde klass inte skulle få en avslutad lärokurs, om de sju klasserna skulle utgöra en del av en åttaårig lärokurs. Emellertid delar jag interpellantens uppfattning, att försöken böra göras så allsidiga som möjligt. Jag är heller inte blind för möjligheten att man i en tillräckligt stor enhet kunde differentiera eleverna på en sjunde klass, som är avslutningsklass, samt en sjunde klass som är underlag för därpå byggd fortsatt undervisning. Eleverna och deras föräldrar skulle då få göra sitt val, när uppflyttning till sjunde klass skulle ske. Jag vill emellertid inte fördölja, att en sådan anordning kan inge betänkligheter med hänsyn till den stora plats som undervisningen i främmande språk kommer att få i försöksskolorna. Det kan naturligtvis ifrågasättas, om det är lämpligt att låta elever, som avgå från skolan redan efter sjunde klass, offra ett rätt högt sammanlagt timal på undervisning i engelska under femte, sjätte och sjunde skolåren. Trots dessa betänkligheter är jag dock villig att välvilligt pröva framställningar i den av interpellanten angivna riktningen, om ett kommunalt intresse manifesterar sig i en motiverad ansökan om denna försöksform.

Slutligen vill jag nämna, att jag hos Kungl. Maj:t är beredd att tillstyrka även en annan organisation av försöksverksamheten än den av kommissionen ifrågasatta eller den nyss berörda. Jag vet, att framställning härom kommer från åtminstone en kommun. Försöksverksamheten kan endast vinna på att den blir allsidig. Det gäller här att objektivet pröva olika möjligheter för att få fram det bästa möjliga.

Med det anförda torde jag ha besvarat herr Nilsons interpellation.

Vidare anförde:

Herr NILSON i Spånstad: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och

Svar på interpellation ang. försöksverksamheten på skolväsendets område.

chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Vad först gäller försöksverksamhetens ordnande vill jag uttala min tillfredsställelse över att denna fått en relativt representativ omfattning, detta givetvis under förutsättning att de bl. a. i viss skolpress synliga uppgifterna om de till försöksverksamhet de närmaste två åren utsedda kommunerna äro riktiga. Efter vad jag kan se kommer försöksverksamheten att omfatta kommuner med både skilda bebyggelseformer och ganska olikartad näringspolitisk inriktning. Jag vill dock inte dölja en viss misräkning över att antalet till försök uttagna kommuner är så lågt, och vidare skulle jag gärna önska att man i fortsättningen strävade efter att få med ett antal rena jordbrukskommuner i försöksverksamheten. Jag tror att ju mera man kan sprida ut försöken, så att de bedrivs under de mycket skiftande betingelser vårt land bjuder, ju mera värde få dessa försök i de framtida ställningstagandena till en förbättrad skola. Statsrådet har angivit, att det hittills varit vägledande vid uttagningen, att man strävat efter att få med de mest intresserade kommunerna. Vidare ha strävandena inriktats på att få med kommuner, där försöken kunde genomföras utan större nybyggnader. Även om det skulle innebära att man något rubbar dessa principer för urvalet, skulle jag gärna se att försökskommunerna i fortsättningen utvaldes så, att man snarast får med åtminstone en försöksskola i varje län. De kommuner, som hittills utvalts, ha tydligen valts mera efter det anmälda intresset än med syfte att relativt jämnt fördela försöken över landet.

Då herr statsrådet ställer frågan, vill jag gärna deklarerat, att jag gärna ser att försöksverksamheten kommer i gång trots att inte alla problem äro lösta eller alla uppgifter färdigställda. Jag tror att de försök som komma att göras äro så värdefulla, att det vore ett allvarligt fel

att inte sätta i gång så många försök som möjligt och så snart som möjligt. Jag vågar vidare tro att ingen skulle vilja rekommendera att försöken uppsköttes och att verksamheten bromsades upp.

Visserligen hade jag hoppats att kursplanerna skulle förelegat klara, så att jämväl dessa kunnat komma under debatt. På kursplanernas utformning beror ju bland annat i många fall möjligheten att organisatoriskt pressa in en försöksverksamhet i ett skoldistrikt. Herr statsrådet har emellertid upplyst om att de kursplaner som utarbetas i skolkommissionen komma att underställas skolöverstyrelsen, som också har överinseendet över försöksverksamheten. Detta ger mig anledning tro att arbetet på detta område ligger i goda händer.

Vad det gäller den fråga jag framställt om den ekonomiska sidan av saken skulle jag gärna önska, att herr statsrådet om möjligt kunde förtydliga sitt uttalande. Många kommuner ha av referaten av kommissionens skrivelse fått den uppfattningen, att försöksverksamheten inte skulle kosta dem någonting alls. När nu herr statsrådet säger, att meningen är att kommunerna skola ta på sig samma utgifter som vid ett utbyggande av folkskoleväsendet med högre undervisning, torde det av ordalydelsen inte klart framgå, om meningens är att kostnaderna skola bli desamma som vid utökningen av folkskolan med nya klasser eller som vid inrättandet av högre folkskolor.

Beträffande frågan om en frivillig åttonde klass i försökskommunerna har herr statsrådet svarat, att även denna form av försök kommer att prövas, och därmed har jag nått vad jag syftade till med den frågan. Jag hoppas att även dessa försök skola komma till stånd i skilda landsdelar, så att försöken få det värde jämförbara försök kunna få. Jag vill tillägga att jag är övertygad om att det här som på många andra håll i för-

Svar på interpellation ang. försöksverksamheten på skolväsendets område.

söksskolorna kommer att uppstå organisatoriska svårigheter. Men försöksverksamhetens syfte är väl främst att ge oss besked om huruvida dessa svårigheter kunna övervinnas och hur de lämpligen skola övervinnas.

Jag vill till sist endast helt instämma i herr statsrådets uppfattning att försöksverksamheten endast kan vinna på att den blir så allsidig som möjligt. Prövningen av framlagda förslag sker ofta säkrare genom att först låta förslagen visa sitt värde i det praktiska livets svårigheter.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Den ärade interpellanten har pressat mitt svar något på en punkt, nämligen då jag talade om att intresset hos de berörda kommunerna varit vägledande vid uttagandet av lämpliga kommuner. Det har varit vägledande, därför att vi ville ha med endast intresserade kommuner. I övrigt är det klart, att vi ha försökt att få ett så allsidigt urval som möjligt. Om herr Nilson tittar litet närmare på listan över de uttagna kommunerna skall han finna, att alla län inte kunna komma med, i varje fall inte första året, eftersom det endast gäller 12 kommuner och vi ha åtskilligt flera län; förmodligen inte heller andra året, emedan det i vissa län varit svårt att finna lämpliga kommuner. Men eljest äro nog kommuner av olika socialekonomisk struktur representerade tillika med kommuner av olika storlek från de mest skilda delar av landet. Vi ha emellertid i första omgången inte velat ha med kommuner, där det har rått starkt delade meningar angående deltagandet i denna verksamhet och där man har kunnat räkna med att en del av befolkningen från början skulle vara missnöjst inställd och inte ha något vidare intresse av att få fram ett gott resultat av försöksverksamheten.

I fråga om den ekonomiska sidan av

saken skall jag villigt medge, att det cirkulär, som skolkommisionen skickade ut och som jag själv undertecknat, på den punkten blev något väl summariskt. Där stod nämligen, om minnet inte sviker mig, att kommunerna inte skulle orsakas några merkostnader genom denna verksamhet. Jag har emellertid trott, att de erfarna kommunalmännen i detta inlade, att man inte skulle få några andra merkostnader än vid ett normalt utbyggande av skolväsendet. Inte finns det väl någon kommunalman som har trott, att staten skulle taga på sig t. ex. städtings- och eldningskostnader och en hel massa andra sådana kostnader för de nya klasser, som komma till på grund av försöksverksamheten. Nu vill jag inte yttra mig bestämt i denna fråga av det enkla skälet, att jag inte kan utställa några växlar, som riksdagen sedan skall inlösa. Det är riksdagen som ytterst kommer att bestämma villkoren för försöksverksamheten, och det kan inte ske förrän nästa år. Men jag har den meningen, att man i fråga om de ekonomiska villkoren skall tillämpa samma principer som om skolväsendet utökas antingen med klasser tillhörande folkskolans högre avdelning eller kommunal mellanskola. Det är litet olika principer för statsbidrag, men skillnaden är inte så stor, och denna fråga får sedan närmare prövas. Jag vill emellertid understryka, att det inte under de första åren, i varje fall inte under det första och andra, blir fråga om några nya klassavdelningar, utan det kommer endast att gälla en viss omläggning av undervisningen och kanske en del timlärtimmar. Kommunerna ge sig alltså inte in i några äventyrligheter genom att börja denna försöksverksamhet. Och anse de att det är äventyrligt, så ha de ju bara att låta bli. Det är här fråga om en fullt frivillig verksamhet.

Herr KYLING: Herr talman! Sedan skolkommisionen kommit fram med

Svar på interpellation ang. försöksverksamheten på skolväsendets område.

sitt principbetänkande ha ju diskussionens vågor gått ganska höga omkring den kommande skolan. På en punkt tyckas dock alla ha varit överens, och det är då det gäller den kommande försöksundervisningen.

Jag delar herr statsrådets uppfattning, att försöksundervisningen det första året inte skall få en så stor omfattning som interpellanten har tänkt sig. Herr Nilson i Spånstad uttalade här för en stund sedan det önskemålet att åtskilligt flera kommuner skulle ha uttagits som försökskommuner. Jag vill säga, herr talman, att på den punkten har jag en absolut motsatt uppfattning. Jag är glad över att inte flera än tolv kommuner uttagits detta år. Jag skulle till och med ha glatts ändå mer, om det hade blivit ett mindre antal än tolv det första året. Den kursplanedelegation, som har fått på sitt ansvar att utarbeta kurs- och studieplaner för försöksskolorna och försöksdistrikten, kommer att bli färdig med sitt arbete någon gång, låt mig säga i maj månad. Eftersom dessa planer ha utarbetats under högtryck, få de icke på något sätt betraktas som fullbordade eller utomordentligt väl utarbetade planer. Det är även ur den synpunkten värdefullt, att det blir ett mindre antal skoldistrikt, som det första året få pröva dessa planer. Allteftersom de ha prövats kan man på den försöksrotel, som kommer att inrättas i skolöverstyrelsen, bearbeta resultaten och få fram ännu bättre sådana planer tills försöksdistrikten öka i antal.

Jag är vidare mycket tacksam för det i herr statsrådets svar lämnade meddelandet, att skolkommissionen beslutat att taga ut de skoldistrikt, där försöksverksamhet kommer att bedrivas, på ett sådant sätt, att olika typer av skolor bli representerade. Särskilt värdefullt finner jag det, att skoldistrikt med svagare skolformer ha kommit med, ty där tror jag att försöksverksamheten är icke minst viktig. Vi ha nämligen som alla veta ute på den

svenska landsbygden en hel del svaga skolformer av B-typ. Om försöksverksamheten skulle slå fel i dessa skoldistrikt med de svagare skolformerna, kommer det att bli besvärligt att över huvud taget genomföra en reform. Jag hör nämligen till dem som mycket kraftigt vilja varna för ödeläggande eller indragning av våra bygdeskolor, våra byskolor. Dessa ha en mycket stor uppgift att fylla. Försöken få nu visa, huruvida dessa bygdeskolor kunna bibehållas, om man i bygdeskolorna där ute med de lärare som stå till förfogande tillsammans med radioundervisningen kan få en undervisning i engelska av sådan kvalitet, att eleverna i dessa skolor, när de sedan fortsätta till sjunde och åttonde klasserna i den en gång centraliserade skolan, ha inhämtat ungefär samma pensa som eleverna i denna skola. Jag hoppas att de försök som nu göras skola leda till ett sådant resultat, att vi i framtiden även kunna få bibehålla dessa bygdeskolor, som jag anser komma att spela en mycket stor roll.

Vidare har ju skolkommissionen annonserat om att den under den kommande sommaren skall ordna kursverksamhet för lärarna i de skoldistrikt, där försöksverksamhet skall bedrivas. Vi ha i tidningarna sett att Gripsholm i sommar skall bli förläggningssort för denna kurs. Man har räknat med att 60 lärare skola komma dit, 30 ifrån lågstadiet och 30 ifrån mellanskolestadiet eller nuvarande folkskolestadiet. Dessa lärare komma alltså att tagas ut huvudsakligen från de distrikt, där försöksundervisning skall sättas i gång. I detta sammanhang skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på ett par omständigheter, och jag vänder mig då särskilt till herr statsrådet. Deltagandet i dessa kurser måste givetvis helt få frivillighetens karaktär. Det bör inte komma i fråga, att några lärare beordras att komma till dessa kurser. Det måste emellertid ligga i statsmak-

Svar på interpellation ang. försöksverksamheten på skolväsendets område.

ternas intresse att få så många som möjligt av de lärare, som skola börja med denna försöksundervisning, till denna sommarkurs. Jag utgår därför ifrån att statsmakterna skola sörja för att de lärare, som besöka denna kurs, hållas ekonomiskt skadeslösa. Man kan nämligen inte förutsätta att dessa lärare skola offra egna pengar för att gå på en kurs rörande en försöksverksamhet, som skall bli till bättnad för den kommande skolan. Man måste helt enkelt räkna med att lärarna skola få sina kostnader täckta.

I detta sammanhang skulle jag också vilja peka på en annan fråga, som indirekt har att göra med försöksundervisningen och med sommarens kursverksamhet. Det har talats så mycket om aktivitetspedagogiken och de fördelar som denna pedagogik skulle medföra i den nya skolan. Jag skall inte på något sätt taga upp den frågan i detta sammanhang. Men jag vill säga: Låt oss inte på något sätt överdriva värdet av en extrem aktivitetspedagogik och låt oss från början försöka hålla oss på fast mark även när det gäller att bygga upp försöksundervisningen.

Det kommer till sommarens kurser representanter från både stad och landsbygd. Jag tänker nu särskilt på landsbygdens lärare, som skola komma dit för att få vetskap och undervisning om hur den nya skolan skall uppbyggas. Jag utgår därvid från att lärarnas frihet skall vara så stor som tänkas kan, så att inte ett sådant tvång lägges på lärarna, att de få en viss prägel över sig, då de gå att undervisa i försöksdistriktet. Från den synpunkten sett skulle jag hälsa med tillfredsställelse, om man under sommarens kursverksamhet som gruppleddare i dessa kurser även kunde få en lärare, som har kännedom om landsbygdens förhållanden och särskilt landsbygdens skolförhållanden, så att de landsbygdslärare, som komma till kursen, med förtroende kunna vända sig till honom.

Jag är övertygad om att herr statsrådet själv liksom skolkommissionen kommer att sörja för att så blir förhållandet.

När vi nu alltså få taga upp denna försöksverksamhet, hälsas det säkerligen med tillfredsställelse av många människor i vårt land. Jag vill här endast uttala den förhoppningen, att denna kursverksamhet skall få sådan karaktär, att den blir till bättnad för den blivande skolan, hur nu denna skola en gång skall bli utformad. Denna utformning ha vi ju inte anledning att i dag debattera. Jag vill till sist instämma i herr statsrådets slutord i interpellationssvaret, nämligen att det gäller att få fram det bästa möjliga för framtiden.

Herr NILSON i Spånstad: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets andra anförande anser jag det angeläget framhålla, att jag alls icke menade att man i försöksverksamheten det första året — och inte ens det andra — skulle ta med skoldistrikt från samtliga län i landet, trots att detta kanske rent matematiskt sett vore möjligt med det antal skoldistrikt som föreslagits för de båda första åren. Vad som gav mig anledning understryka den saken var närmast vissa namnuppgifter på skoldistrikt i skolpressen. Jag vet inte om dessa namnuppgifter äro riktiga, men om de äro det, så förefaller det som om man under de första två åren skulle få med fyra, eventuellt fem, skoldistrikt i Skåne och fyra i Stockholms län. Det är detta som jag inte är alldeles säker på är riktigt, och det gav mig anledning understryka, att jag anser det värdefullt att så snart som möjligt få med representativa skolor i varje län. Jag förutsätter nämligen att det icke minst viktiga i försöksverksamheten är att också andra skoldistrikt under försökstiden få möjlighet att av försökskommunerna inhämta erfaren-

Svar på interpellation ang. försöksverksamheten på skolväsendets område.

heter och på det sättet bilda sig en uppfattning om det, som jag hoppas, värdefulla i den nya skolan.

När herr Kyling här sade att han önskade så få försöksdistrikt som möjligt under det första året, motiverade han detta med uppgifter, som hittills varit mig fullständigt obekanta. Jag trodde att man hunnit längre med kursplanerna än man tydligen gjort. Jag hoppas dock att kursplanedelegationen skall arbeta med allvar och energi på att få skolplanerna färdiga i så god tid, att de till hösten kunna sättas i händerna på lärarna i den nya skolan. Om herr Kylings anförande på den punkten möjligen andades någon tveksamhet, så vill jag deklarerat att jag tror, att den saken skall bli fullt klar innan skolorna börja till hösten.

Herr Kyling gjorde sedan en deklARATION när det gäller skolorna på landsbygden och talade för de mindre skolorna där. Jag vill helt instämma i vad han på den punkten sade, och jag vill därtill foga den reflexionen, att det är ungefär detsamma som skolöverstyrelsen sagt i sitt yttrande. Jag tror att man numera är tämligen ense om att bygdeskolorna skola bevaras också efter den nya skolorganisationens genomförande, förutsatt att de visa sig hålla måttet. Jag hoppas också att man organisatoriskt skall kunna komma fram till sådana lösningar att även bygdeskolorna kunna hålla måttet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 72, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt samt om fortsatt giltighet av förordningen, m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 78, angående anslag till bidrag till vissa anläggningar för vattenförsörjning och avlopp; och

nr 80, angående anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffning av matematikmaskinutrustning m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 82, med förslag till lag angående reglering av förbrukningen av elektrisk kraft;

till statsutskottet propositionerna:

nr 83, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.; och

nr 85, angående anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 86, med förslag till lag angående upphävande av 43 § 2 mom. barnvårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361).

§ 4.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 305 av herr *Jönsson* i Rosshol m. fl. samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 306 av herr *Jönsson* i Rosshol m. fl. och

nr 307 av herr *Kollberg*.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 3 och 4, statsutskottets utlåtande nr 33, bevillningsutskottets betänkanden nr 9 och 10, bankoutskottets utlåtanden nr 5 och 6, första lagutskottets utlåtande nr 8, andra lagutskottets utlåtande nr 5 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 4—9.

Interpellation ang. vissa av centrala uppborädsnämnden utfärdade anvisningar om löneavdrag för skatt.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Jönsson* i Rosshol vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående rätt för elever vid folkskolas icke obligatoriska högre avdelning att komma i åtnjutande av vissa stipendier.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Dickson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående beskattningen av premie till värnplikting, som genomgår officersutbildning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Herr andre vice talmannen *SKOGLUND* erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med hänsyn till ärendets omfattning får jag hemställa, att motionstiden i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 72, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 om pappersskatt m. m., som först i dag remitteras, måtte utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar efter propositionens avlämnande.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 9.

Herr *von Friesen* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 55, angående anslag för budgetåret 1949/50 till avlöningar vid de allmänna läroverken.

Denna motion bordlades.

§ 10.

Interpellation ang. vissa av centrala uppborädsnämnden utfärdade anvisningar om löneavdrag för skatt.

Ordet lämnades på begäran till

Herr *NILSSON* i Svalöv, som yttrade: Herr talman! Centrala uppborädsnämnden har den 20 januari i år utfärdat anvisningar om skatteavdrag för flertalet arbetare inom husbyggnads- och anläggningsindustrierna. I anvisningarna, som anges vara avsedda att tillämpas under den tid arbetaren är anställd inom ifrågavarande industrier, lämnas till en början föreskrift om de högsta belopp som få innehållas av veckolön resp. ackordsöverskott för täckande av kvarstående skatt enligt 1948 års taxering. Skulle den kvarstående skatten icke därigenom kunna till fullo uttagas inom den stadgade tiden, skall anstånd åtnjutas med den återstående skattens betalning längst till och med december månad 1949. Anmälan om erforderligt anstånd skall av arbetsgivaren göras till länsstyrelse eller lokal skattemyndighet i stad.

Fjolårets riksdag har genom särskilt beslut tillfälligt förlängt tiden för uppborärd av kvarstående skatt 1948 från 4 till 8 månader. Centrala uppborädsnämnden har nu för en viss grupp arbetare meddelat generella bestämmelser om anstånd med den kvarstående skattens betalning utöver nämnda 8 månader. Nämnden har därigenom åsidosatt principen om jämlikhet i beskattningen, vilken princip måste tillerkännas samma vikt vid skattens utkrävande som vid skattebeloppets fastställande. Intrycket av att det här är fråga om en direkt favorisering av viss grupp skattskyldiga förstärkes av att det generella anståndet icke skall tillämpas i fråga om arbetare, som år 1947 varit anställda inom ifrågavarande industrier men sedermera nödgats

Interpellation ang. vissa av centrala uppborädsnämnden utfärdade anvisningar om löneavdrag för skatt.

övergå till annan — i allmänhet sannolikt sämre avlönad — sysselsättning.

De nämnda anvisningarna aktualisera emellertid även en annan enligt min mening ännu viktigare fråga, nämligen hur vidsträckta centrala uppborädsnämndens befogenheter kunna vara. Enligt 92 § uppborädsförordningen har nämnden bl. a. till uppgift att »meddela bindande förklaring beträffande frågor om — — — verkställande av löneavdrag». I dessa ordalag kan icke ligga att nämnden skulle vara helt obunden vid fullgörandet av sitt uppdrag. I förordningen talas om att nämnden skall meddela *förklaring*, vilket måste innebära att nämnden skall tolka gällande rätt, icke själv lagstifta. Såvitt jag kan finna, har emellertid nämnden inlåtit sig på en form av lagstiftning, då den utfärdar bestämmelser som icke överensstämmer med vad uppborädsförordningen föreskrivit. Enligt denna förordning (56 § 1 mom.) kräves nämligen för anstånd att vederbörandes skattebetalningsförmåga på grund av arbetslöshet eller sjukdom eller eljest oförvållat blivit nedsatt samt att särskild ansökan om anstånd ingives av den skattskyldige. Intetdera av dessa av riksdagen uppställda krav har i här berörda fall upprätthållits av centrala uppborädsnämnden.

Det synes mig angeläget att riksdagen i sin egenskap av lagstiftande församling erhåller informationer i föreliggande avseenden, och jag anhåller där-

för om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

1. Är det enligt herr statsrådets mening lämpligt att centrala uppborädsnämnden genom sina anvisningar om löneavdrag för skatt favoriserar vissa arbetstagargrupper?

2. Anser herr statsrådet, att centrala uppborädsnämnden håller sig inom gränserna för sin befogenhet, då nämnden meddelar andra bestämmelser för anstånd med erläggande av kvarstående skatt än dem riksdagen beslutat?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 13, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande regleringen för budgetåret 1949/50 av utgifterna under riksstatens trettonde huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten, jämte en i ämnet väckt motion.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.46 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 9 mars.

Kl. 2 em.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att herr Christenson i Malmö, som vid kammarens sammanträde den 22 nästlidna februari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Herr statsrådet *Weijne* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 77, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 79, angående organisationen av forskning, undervisning och försöksverksamhet på mejerinäringens område samt av trädgårdsundervisning och trädgårdsförsök;

nr 84, angående befrielse från tull för vissa från Finland införda kreatur;

nr 87, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 88, angående garnisonssjukhusets i Sollefteå framtida ställning;

nr 89, angående anslag till nötboskapsavelns befrämjande under budgetåret 1949/50;

nr 91, angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 92, angående vissa anslag till tandläkarhögskolorna; och

nr 96, med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

I enlighet med kammarens därom den 2 innevarande mars fattade beslut företogs nu val av dels tjugofyra valmän

för utseende av ställföreträdare för riksdagens justitieombudsman dels ock sex suppleanter för dessa valmän, och anställdes först val av valmän.

Därvid avgåvos 163 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista». Av dessa upptogs 162 valsedlar namnen på följande personer i nedan angivna ordning:

herr *Fast*,

» förste vice talmannen *Carlström*,

» *Hedlund* i Östersund,

» *Ryberg*,

» *Olsson* i Mellerud,

» *Mosesson*,

» *Lindberg*,

» andre vice talmannen *Skoglund*,

» *Landgren*,

» *Rylander*,

» *Holm*,

» *Werner*,

» *Lindahl*,

» *Johnsson* i Kastanjegården,

» *Jacobson* i Vilhelmina,

» *Dickson*,

» *Gavelin*,

» *von Friesen*,

» *Jonsson* i Skutskär,

» *Carlsson* i Bakeröd,

» *Andersson* i Mölndal,

» *Johnsson* i Stockholm,

fröken *Öberg* och

herr *Jansson* i Aspeboda.

Dessa personer hade alltså utsetts till valmän.

§ 4.

Företogs val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse ställföreträdare för riksdagens justitieombudsman.

Därvid avlämnades 124 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och uppta-

Kyrkomötesförordning.

gande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

- herr *Skoglund* i Umeå,
- » *Olsson* i Mora,
- » *Hallberg*,
- » *Svensson* i Stenkyrka,
- fru *Johansson* i Skövde och
- herr *Wirtén*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter för sagda valmän.

§ 5.

I enlighet med kammarens den 2 innevarande mars fattade beslut företogs nu val av ledamöter i fjärde tillfälliga utskottet.

Därvid avlämnades 129 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

- herr *Hallén*,
- » *Mosesson*,
- » *Nilsson* i Kristinehamn,
- » *Pettersson* i Norregård,
- » *Bergström*,
- » *Boman* i Kieryd,
- fröken *Öberg* och
- herr *Håstad*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i fjärde tillfälliga utskottet.

§ 6.

Anställdes val av suppleanter i fjärde tillfälliga utskottet.

Därvid avgåvos 94 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

- herr *Gustafson* i Dädesjö,
- » *Jacobsson* i Igelsbo,
- » *Thapper*,
- » *Hansson* i Skegrie,
- » *Gustafsson* i Bogla,
- » *Ståhl*,
- » *Persson* i Växjö och
- » *Staxång*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i fjärde tillfälliga utskottet.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 3—6 här ovan omförmälda valen.

§ 8.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, med förslag till föräldrabalk, m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 9.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 308 av herr *von Friesen*.

§ 10.

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Svalöv vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående vissa av centrala uppbördsnämnden utfärdade anvisningar om löneavdrag för skatt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Kyrkomötesförordning.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 29 januari 1949 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 13, däri Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll samt Kungl. Maj:ts och kyrkomötets däri omförmälda skrivelser, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående all-

Kyrkomötesförordning.

mänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till föreliggande proposition, nr 13, måtte antaga det i utskottets hemställan intagna förslaget till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

Reservation hade avgivits av herr Olsson i Mora, vilken anförde, att det föreliggande förslaget till ny kyrkomötesförordning på närmare angivna skäl ej kunde anses tillfredsställande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr OLSSON i Mora: Herr talman! Jag har inte kunnat biträda konstitutionsutskottets förslag, och jag ber att med några ord få säga, varför jag låtit anteckna en reservation.

Frågan om kyrkomötets ställning och befogenheter vid sidan av riksdagen i svenskt statsliv är en gammal historia. Röster ha tidigare inte saknats, särskilt på socialdemokratiskt håll, vilka ifrågasatt kyrkomötets vetorätt och i varje fall önskat en mera tidsenlig gränsreglering mellan riksdagen och kyrkomötet. Så småningom ha reformkraven begränsats till att huvudsakligen avse en ökad lekmanrepresentation i kyrkomötet, ett tidsenligare valsätt och en sådan utökning av antalet prästerliga kyrkomötesombud, att även obefordrade präster kunde bli representerade. Av dessa reformförslag skulle naturligtvis det sistnämnda, nämligen representation av de obefordrade prästerna, kunna tillgodoses utan några större förändringar i kyrkomötesförordningen. Diskussionen har främst kommit att röra sig kring kraven på en utvidgad och mera mångsidig lekmanrepresentation och en annan valmetod, som tjänade detta syfte och ökade det hittills ytterligt ringa deltagandet i församlingarnas val av lekmannaombud.

Nu föreslås i Kungl. Maj:ts av konsti-

tutionsutskottet tillstyrka proposition att antalet lekmannaombud i kyrkomötet skall ökas från 30 till 57. Det låter bra, men reformen uttunnas försiktigt för att inte säga till oigenkännlighet räddhågat genom att antalet prästerliga ombud samtidigt ökas från 30 till 43. Den reella lekmanaförstärkningen blir på detta sätt mindre än vad som tidigare förordats även inom kyrkomötet. Och inte nog med detta, den lilla reformen köpes med en avgjord försämring av valmetoden. Konstitutionsutskottet skrev 1944 att otvivelaktigt föreligger ett behov av mera tidsenliga former för val av kyrkomöteslekmannaombud. År 1920 begärde riksdagen utredning angående införande av direkta lekmannaombudsväl, sedan konstitutionsutskottets nuvarande ordförande i en motion uttalat, att den demokratiska principen om direkta val med allmän och lika rösträtt för män och kvinnor nu hade trängt igenom vid sammansättningen av alla viktigare representationer i samhället, varför en reformering av gällande bestämmelser angående sättet för val av lekmannaombud till allmänna kyrkomötet framstode som en naturlig konsekvens av detta principiellt demokratiska krav.

Nu har det genom sakkunniga konstaterats att det är förenat med mycket stora svårigheter att konstruera en direkt valmetod för lekmannaombudsvälen. Och efter detta konstaterande är man färdig att godtaga ett valsätt som i ett väsentligt avseende är ännu mera otidsenligt än det nuvarande. Sakkunniga ha uttalat, att det är förvånande att missnöjet med den gällande ordningen och svårigheterna att åstadkomma en förbättring genom ändring av den indirekta valmetoden icke redan på ett tidigt stadium aktualiserat frågan om en övergång till direkt valmetod. Men nu är man färdig att knäsetta ett valsätt som vid sidan av den nuvarande, föräldrade medelbara valmetoden ställer ett i dubbel mening indirekt val genom

Kyrkomötesförordning.

att i vissa fall kyrkofullmäktige först skola utse delegerade och dessa delegerade sedan skola utse elektorerna, som omsider skola verkställa det slutliga valet.

Inte nog med detta, utan riksdagen inbjudes nu också att godtaga en av kyrkomötet vidtagen ändring av Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag, en ändring som innebär att församlingarna inte skola vara representerade i kyrkomötet i förhållande till sin folkmängd. Denna originalitet motiverar kyrkomötet med att kyrkomötet inte är att betrakta som en folkrepresentation i vanlig mening; den svenska kyrkan är nämligen till sitt väsen inte främst ett visst antal individer utan en levande andlig storhet. Från denna utgångspunkt ha bestämmelserna om distriktsindelningen av valkretsarna och sättet i övrigt för utseende av elektorerna ändrats på ett sådant sätt, att det trots införande av proportionella val direkt måste motverka det av riksdagen klart eftersträfvade syftet att olika meningsriktningar skola bli företrädade i kyrkomötet. Jag undrar inte på att departementschefen reagerat inför dessa av kyrkomötet vidtagna ändringar och endast med stor tvekan godtagit dem. För min ringa del tycker jag nog också, att kyrkomötet lindrigast sagt satt en skönhetsfläck på sitt nu föreliggande verk genom att införa en bestämmelse om att val av delegerade och val av elektorerna, som förrättas av kyrkofullmäktige eller å kyrkostämman, skola obligatoriskt vara beredda av kyrkorådet, där prästen är självskriven ordförande och kan utöva ett inflytande, som inte bör underskattas.

Jag är övertygad om, herr talman, att andra kammaren för några år sedan inte skulle ha bifallit detta förslag. Jag kan inte heller i dag finna, att förslaget motsvarar den svenska kyrkans verkliga behov eller de synpunkter som riksdagen tidigare anlagt på denna fråga, och därför yrkar jag avslag på utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Den fråga som nu står under diskussion är enligt min mening en ganska viktig principfråga. Kyrkomötet intar i samhällslivet en ur olika synpunkter diskutabel ställning. De förslag, som framläggas i propositionen och föreliggande utskottsutlåtande, äro enligt min mening av sådan karaktär, att ett genomförande av dem i viss mån skulle stärka kyrkomötets auktoritet och ställning i svenskt samhällsliv. Kyrkomötet är väl en kvarleva från prästeståndets maktställning i den gamla ständsriksdagen, och det är märkligt, att denna privilegierade maktställning för, vi kunna väl säga, prästeståndet inte endast har kunnat upprätthållas utan även efter vad det vill synas kunnat ytterligare stärkas. Konstitutionsutskottets och Kungl. Maj:ts åtgörande i denna fråga skiljer sig inte från denna tendens, och det är av den anledningen som jag har begärt ordet.

Jag vill konstatera, att den kyrkliga organisationen väl aldrig kunnat beskyllas för strävanden att vilja bli demokratisk. Prästeståndets privilegier ha alltid stått i förgrunden, och även om statskyrkan ur skatterättslig synpunkt borde kunna kallas för folkkyrka, så har det aldrig accepterats av kyrkans ledning. Här har förut anförts ett citat från kyrkolagsutskottet, i vilket man ganska klart och tydligt säger ifrån, att någon folkrepresentation inte är acceptabel ur de kyrkliga synpunkterna. Jag tror att vi, då vi i övrigt ha demokrati, borde försöka att, när ändring skall vidtagas i denna representation, se till att de demokratiska principerna mera komma till sin rätt. Kyrkomötet är ju tillsammans med episkopatet kyrkans högsta organ. Man anser ju, att ärkebiskopen såväl som biskoparna och en del andra skola vara självskrivna ledamöter av kyrkomötet. Leksammaombuden väljas på indirekt väg, och man kan väl säga, att de skulle vara det demokratiska inslaget i detta sammanhang. Om man accepterar ständsprincipen, är denna sam-

Kyrkomötesförordning.

mansättning av kyrkomötet förklarlig, men när man med demokratisk motivering skall reformera kyrkomötesförordningen, böra väl ändock de enklaste demokratiska principerna beaktas. Man kan väl utan överdrift säga, att dessa principer inte ha kommit till uttryck vare sig i utskottsutlåtandet eller i propositionen.

Nu säges det, att man skulle göra kyrkomötet mera demokratiskt genom att man utökade representationen från 60 till 100 ombud. Man ökar antalet prästerliga ombud från 30 till 43 och antalet lekmannaombud från 30 till 57. Det har emellertid inte gjorts något försök att åstadkomma en demokratisk ordning. Man ställer sig frågan: Varför skola biskopar och dylika ha en självskrivna plats i kyrkomötet? Om kyrkan skall vara en folkkyrka, borde väl även valet av prästerliga ledamöter i kyrkomötet ske efter andra normer än att vissa skola vara självskrivna. Kanske man säger, att kyrkomötet skall vara det forum, där kyrkliga tankar kunna föras till togs, och att kyrkomötets främsta uppgift är att vara opinionsskapande. I så fall vill jag erinra om att vid sidan av kyrkomötet ha alltsedan 1919 biskoparna sammanträtt varje år, fram till 1944 i regel en gång per år och därefter vanligen två gånger årligen. Dessa biskopsmöten ha, om jag inte tar fel, fått ganska stor betydelse. Sålunda inhämtar man utlåtande av dem i vissa frågor.

Jag vill säga, att om man nu skall vidta en organisatorisk förändring av kyrkomötet, borde man väl ändå gå andra vägar än dem som här föreslagits. Det finns ingen anledning att utöka representationen från 60 till 100 ombud. Det är självklart, att om man skulle vilja reformera ur demokratiska utgångspunkter, skulle man kunna finna en form för val av ombud, där såväl prästerna som lekmännen få finna sig i att i övrigt vanliga regler för val tillämpas. Detta är ju en principfråga. Jag kan vi-

dare, som sagt, inte finna att det föreligger någon anledning att ytterligare utbygga detta opinionsskapande organ med 40 representanter. Det finns enligt mitt sätt att se ingen motivering för att vi skulle ta på oss de kostnader denna utbyggnad medför.

Utskottet har även begärt, att kyrkomötena skulle hållas med kortare tidsintervaller. Den nuvarande ordningen är ju den, att kyrkomötet skall sammanträda vart femte år, men Kungl. Maj:t äger rätt att förkorta dessa tidsintervaller. Utskottet har emellertid i sitt utlåtande uttalat önskemål om att förslag skulle framläggas om att tidsintervallerna skulle bli kortare, och man skulle på det sättet få flera kyrkomöten. Jag tror inte, att det finns någon anledning för riksdagen att under nuvarande förhållanden acceptera konstitutionsutskottets utlåtande nr 3. Det är enligt min mening bättre att ha den ordning vi ha, tills vi kunna få fram ett förslag, som ur demokratiska och andra synpunkter är mera acceptabelt än det föreliggande. Jag vill därför, herr talman, yrka avslag på konstitutionsutskottets hemställan, och jag gör det i den övertygelsen, att det är bättre att avslå detta förslag och få något annat i stället än att man nu skulle godtaga något som inte kan anses vara någon lösning för framtiden.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Denna proposition och de utredningar, på vilka den grundar sig, ha tillkommit i anledning av riksdagens skrivelse den 13 april 1944, i vilken riksdagen begärde utredning om ändrade grunder för kyrkomötets sammansättning. Enligt riksdagskrivelsen borde den begärda utredningen i första hand ta sikte på frågan om en ökad lekmanrepresentation i kyrkomötet, för det andra skulle frågan om sättet för representationens utseende uppmärksam-

Kyrkomötesförordning.

mas, och slutligen borde även övervägas, huruvida icke — i syfte att bereda de s. k. obefordrade prästerna möjlighet att bli representerade i kyrkomötet — en utökning av antalet prästerliga ombud vore av behovet påkallad. Dessa av riksdagen själv framförda önskemål ha nu alla blivit beaktade. Detta kan naturligtvis ske på skilda sätt, och man kan ha olika meningar om särskilda frågor i detta ganska stora lagkomplex. Men för den som går igenom förslaget bör det nog stå ganska klart, att man har strävat efter och kanske också i det väsentliga lyckats att tillgodose riksdagens intentioner.

Jag skall inte ingå på alla de olika delarna av förslaget. Jag hörde, att konstitutionsutskottets ärade ordförande begärt ordet, och han kanske går närmare in på de särskilda frågorna. Jag skall blott upptaga ett par viktigare punkter, som här ha berörts av de representanter för kammaren, vilka yrkat avslag på förslaget. Den första punkten gäller utökningen av lekmanrepresentationen i kyrkomötet. Visserligen har — jämte denna utökning — i anslutning till riksdagens önskemål även antalet prästerliga ombud ökats, men medan det alltid tidigare funnits lika många präster som lekmän, skall det enligt förslaget numera finnas lekmän i förhållande till präster ungefär i proportionen 4 : 3, och samma majoritet av lekmän skall enligt förslaget också finnas i kyrkomötets olika utskott.

Den andra huvudfrågan, som jag vill beröra, gäller valmetoden. Jag kan inte gå in på alla detaljer därvidlag, men jag vill nämna, att det i flera utredningar gjorts försök att på olika sätt komma till rätta med de synnerligen invecklade problem, som här föreligga. På denna punkt finns det vissa divergenser mellan Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag till kyrkomötet och det förslag som nu förelagts riksdagen.

Kyrkomötet förordade vissa justeringar i förstnämnda förslag, och även om jag kanske ansåg, att Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag hade varit bättre, har jag liksom mina kolleger ansett, att vi kunde godtaga ändringarna. De uppbyggas av en stor majoritet inom kyrkomötet, och de inneburo ej blott vissa försvagningar utan också vissa förbättringar. Två detaljer i dessa valbestämmelser vill jag särskilt beröra. Den ena gäller den dubbel indirekta valmetod, som skall tillämpas i vissa fall. Den är naturligtvis i och för sig inte så bra. Jag vill emellertid påpeka, dels att den kommer att behöva tillämpas endast i ett fåtal fall och dels att den fyller funktionen att begränsa de allra minsta församlingarnas inflytande på valen. När man bygger valkorporationen på församlingarna, som äro av mycket växlande storleksordning, synes det nämligen vara nödvändigt att genomföra en dylik begränsning, och den vinner man genom att slå ihop flera församlingar i en valprocedur, och därigenom uppkomma dubbel indirekta val. Den andra punkten i fråga om valmetoden, som jag här avser, har en i viss mån motsatt aspekt. Den gäller begränsningen uppåt av antalet elektorer och delegerade. Anledningen till förslaget härom är, att en sådan begränsning har befunnits nödvändig för att något minska den stora övervikt, som vissa utomordentligt folkrika storsamlingar eljest skulle få i förhållande till landsbygdens representation.

Allt som allt skulle jag vilja säga, att för den som fördomsfritt studerar detta förslag bör det enligt min mening stå klart, att det innebär såväl en demokratisering av kyrkomötets sammansättning som en rationalisering av dess arbetsformer och att dessa förändringar nära ansluta sig till de önskemål, som för några år sedan framstälts av riksdagen.

Kyrkomötesförordning.

Herr HALLÉN: Herr talman! När jag hörde herr Lundberg tala, trodde jag först, att han skulle lägga sitt anförande så, att han skulle söka visa, att hela denna reform icke är önskvärd, därför att man inte på något sätt borde modernisera eller demokratisera den kyrkliga representationen. Jag erkänner emellertid gärna, att det var en villfarelse av mig. Herr Lundberg bidrog nämligen själv med att uttala några önskemål om att det behövdes en radikalare och effektivare organisation. Men han nämnde då, herr talman, något som jag tyckte var mycket egendomligt. Han påpekade, att man har något som heter biskopskonferenser, som sammanträda varje år eller ibland ett par gånger om året. Att det skulle innebära någon demokratisering och effektivisering om biskopskonferenserna skulle ersätta kyrkomötena tillåter jag mig betvivla. Jag vill förresten säga, att biskopskonferenserna sakna fullständigt grund i lag. Det är ett arrangemang, som herrar biskopar ha tillåtit sig på senare år, och jag trodde inte, att vännen Lundberg på något sätt skulle vilja stödja den aktionen.

Med anledning av att herr Lundberg påtalat, att utskottet inte bara tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag utan t. o. m. ifrågasatt något kortare intervaller mellan kyrkomötets sammanträden, vill jag säga, att vi inte gjort annat än bett Kungl. Maj:t att vid en framtida översyn av kyrkomötesförordningen överväga, om inte tidsintervallen behövde förkortas. Det visar sig nämligen, att den moderna lagstiftningen, även den som berör den kyrkliga verksamheten, är så pass livaktig, att Kungl. Maj:t inte kunnat vänta fem år med att sammankalla kyrkomöte, utan sedan femton år tillbaka ha kyrkomöten hållits med blott två eller tre års intervaller. Det är vad vi tillåtit oss att säga.

I vad herr Lundberg och även reservanten herr Olsson i Mora sagt om att

man inte gått tillräckligt radikalt till väga, när det gällt demokratiseringen, kan jag så till vida instämma, som jag själv såsom ledamot av fjolårets kyrkomöte kämpade, så långt jag för min del kunde, för Kungl. Maj:ts förslag i fråga om valdistriktsindelningen. Detta förslag innebar ju, att invånarantalet i varje valdistrikt borde överstiga 5 000, vilken siffra av kyrkomötet sänktes till 2 000. Det är klart, att det finns fog för de betänkligheter statsrådet här uttalade. Dem äro vi ingalunda främmande för inom konstitutionsutskottet, men vi ha resonerat som så — och det vill jag säga herr Olsson i Mora — att vi skola hålla på principen, att det bästa skall inte vara fiende till det goda. Här gäller det att effektuera det väsentliga av riksdagens egna önskemål.

Herr Olsson i Mora framhåller i sin reservation, att man skulle ju egentligen ha direkta val, men så ha vi i stället föreslagit dessa indirekta val. Ja, ärade kammarledamöter, hur skulle det ta sig ut, om vi skulle välja 57 lekmanrepresentanter i kyrkomötet med ett par miljoner valmän? Den uppgiften ha de sakkunniga gått bet på, och det skulle vi nog allesammans ha gjort. Vi kunna nog för närvarande inte komma ifrån dessa indirekta val.

Vidare nämner herr Olsson i Mora — förmodligen i avsikt att påtala ett fel — att man har något utökat antalet prästerliga ledamöter. Detta har inte skett för att uppnå balans med anledning av ökningen av antalet lekmannaombud — dessa senare få ju ändå majoritet i kyrkomötet. Man skall få välja i regel två präster från varje stift; dock skola från Lunds stift få väljas tre präster, på grund av att det är så många präster där. Utökningen av antalet präster i kyrkomötet har skett för att bereda möjlighet för minoriteter inom prästerskapet att komma till tals, d. v. s. låta skiftande meningar där få

Kyrkomötesförordning.

komma till uttryck. Det är inte så lätt att få möjlighet härtill då man bara skall välja en enda representant från varje stift. Jag har för min personliga del många gånger kandiderat till kyrkomötet men först i föl till min egen förvåning blivit invald. I regel finns det inga möjligheter för minoriteter att bli placerade på det sättet, och det är förklaringen till att vi utökat antalet lekmannaombud och genom viss sammanslagning gjort distrikten för utseende av elektor storre. Hittills har varje stift varit delat i två valdistrikt, som utsett vardera ett ombud, vilket omöjliggjort proportionella val, men sådana val kunna genom den föreslagna ordningen genomföras över hela linjen, och det måste väl vara en reform i klart demokratiserande riktning.

När herr Olsson i Mora anser, att detta är en reform, som inte sträcker sig tillräckligt långt — jag har sagt, att i princip kan jag vara med om det — kunna vi fråga oss, hur kyrkomötet självt i sin gamla form reagerade inför detta förslag. Jag skall, herr talman, inte trötta med för många citat, men ett par äro ganska belysande. Hovpredikant Giertz yttrade i flera sammanhang, att kyrkomötet tenderar att bli en politisk folkrepresentation, ett slags duplett av riksdagen — det är ju alldeles fel. Han säger vidare, att »tendensen kommer att gå emot en allt mera ökad politisering av kyrkomötesvalen». Fruktan för att anordningen, att kyrkofullmäktige, som i regel äro valda efter politiska grunder, skola förrätta dessa val av elektor, kommer att leda till en politisering av kyrkomötet gick igenom i en hel rad anföranden. Jag kanske får citera vad professor Sundberg tillät sig att säga. Han sade: »Kyrkolagsutskottets förslag innebär, att svenska kyrkan ställes i ett hårdare beroende än för närvarande av en kyrkligt indifferent stat... Man fjärrar kyrkomötet från kyrkofolket och ger ett ökat inflytande åt

de mot kyrkan fientliga eller likgiltiga. ... Man ser här ... den fara som hotar svenska kyrkan från det svenska samhällets kyrkligt indifferent politiska och administrativa myndigheter.» Detta är visserligen inte representativt för kyrkomötet, men det är dock ett ganska typiskt uttryck för den fruktan och den farhåga för en modernisering och en demokratisering, som man visar på det hållet. Jag vet därför inte, om herr Olssons i Mora kritik är fullt befogad, då man ser, att reformen redan nu i denna form möter så pass allvarliga farhågor.

Det skulle emellertid, herr talman, bli en icke korrekt bild av hur kyrkomötet reagerade, om jag inte finge citera även vad de i ansvarig ställning ledande inom kyrkomötet här hade att säga. Kyrkomötets vice ordförande, biskop Rodhe, yttrade: »Tvivelsutan föreligger denna risk, såväl vad valen av lekmannaombud angår som beträffande kyrkomötets arbete. Men för egen del är jag beredd att taga denna risk. Jag är på denna punkt icke fylld av rädsla eller defaultism. Modigt och förtröstansfullt vill jag se fram mot ett nytt kyrkomöte. ... Jag tror, att det nya kyrkomötet, genom den bredare bas det skulle få, skall kunna lyfta upp kyrkomötet ur den relativa undanskymdhet, i vilken kyrkomötet hittills arbetat.» Också biskop Brilioth i Växjö uttalade åtskillig betänksamhet mot hela denna reform, men jag kan nämna här — det kan ha sitt intresse — att han på ett mycket förnämligt sätt besvarade professor Sundbergs svartmålning av de svenska statsmyndigheternas hållning mot kyrkan genom att säga, att han i detta uttalande fann »en beklämmande brist på sinne för realiteter», som vore av så väsentlig betydelse i detta sammanhang. Han säger också på tal om den risk, som reformen kan medföra, att visst finns det en sådan risk, men, tillägger han, »jag tror att vi måste och böra taga den med frimodighet, förtröstan och tillit till vårt

Kyrkomötesföreläsning.

folks sunda instinkt och i förvisningen om att det finns en ofta kanske latent, men likväl verklig tillgivenhet för Sveriges kyrka runt om i svenska bygder».

Jag vill, herr talman, sluta dessa citat med att återge vad biskopen i Stockholm, Manfred Björkquist, säger i anledning av de farhågor, som man hyste på en hel del håll inom kyrkomötet: »När det gäller att fatta ett beslut som detta, som innebär något av en vågsamhet, så måste man fatta det med den frimodighet, som folkkyrkan i allt sitt handlande måste visa, om hon skall kunna existera. Ty en folkkyrkas liv är, rätt besett, ett vägstycke, och en försvagad och räddhågad folkkyrka är en kyrka på flykt.» Jag tycker att detta är ett mycket klart och representativt uttryck för att kyrkomötet mycket väl förstod, att denna reform skulle kunna leda till en sekularisering inifrån av kyrkan, men att en verklig folkkyrka måste taga denna risk i förlitande på värdet av sin egen förkunnelse och verksamhet.

Slutligen kan jag inte underlåta att peka på de praktiska konsekvenser som ett beslut i den ena eller andra riktningen kan föra med sig. Första kammaren har ju redan utan debatt tagit utskottets förslag, och om nu andra kammaren skulle gå på herr Olssons avslagslinje, innebär det att hela frågan faller bort i det ovissa, och det är mycket osäkert, om det någon mera gång kommer att göras ett demokratiseringsförsök. Vidare vill jag erinra om att den nu arbetande dissenterkommittén, som har att avge förslag om vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan, i dagarna avslutar sitt arbete. Betänkandet kommer sedan att gå ut på remiss, och meningen är att frågan, i den mån reformen berör kyrkolagen, skall föreläggas 1950 års kyrkomöte. Det måste väl vara värdefullare att den frågan får handläggas av ett nytt demokratiserat och moderniserat kyrkomöte, låt vara med de brister som herr Olsson här pekat på

och som jag också för min del anser föreligga, än att det blir ett kyrkomöte av den gamla strukturen som får ta hand om ärendet.

Jag anser, herr talman, att alla skäl tala för ett bifall till utskottets förslag, ett yrkande som jag härmed vill framställa.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Det förefaller mig som om både herr Hallén och justitieministern vore förespråkare för en endast partiell demokrati i detta sammanhang.

När jag talade om biskopskonferenser, var det för att visa att biskoparna ha denna möjlighet att årligen komma tillsammans och diskutera sina olika angelägenheter och att det därför inte kan vara nödvändigt att beträffande kyrkomötet ha en sådan ordning, att biskopar och präster skola vara självskrivna ledamöter och icke behöva väljas på samma sätt som övriga ledamöter.

Det förvånade mig att herr Hallén, när han här citerade en del uttalanden av kyrkomötesledamöter, icke tog med något uttalande av en lekman, utan endast av biskopar. Herr Hallén tycks vara ganska auktoritetstrogen i detta fall, och jag förstår därför att herr Hallén kan anse den föreslagna ordningen för kyrkomötesvalen vara riktig. Men sett ur riksdagens synpunkt och ur demokratiska synpunkter kan det icke finnas någon anledning att godtaga principer, som höra hemma på 1860-talet och icke år 1949.

Vidare talar herr Hallén om att kyrkan måste vara en folkkyrka och anser tydligen, att den föreslagna ordningen för val av lekmannaombud vore fördelaktig även ur den synpunkten. Men utskottet självt, åtminstone om man får tillmäta den skrivning, som presterats, någon betydelse, är ju ganska tveksamt på den punkten. Utskottet säger att »väl kunna tvivel hysas om lämpligheten» i fråga om det föreslagna sättet för utse-

Kyrkomötesförordning.

ende av lekmannaombud, men att förslaget dock ur demokratisk synpunkt kan innebära ett framsteg o. s. v. Jag tror att utskottet självt har insett, att reformen härvidlag inte är sådan som den borde vara.

Herr Hallén slutade sitt anförande med att framhålla, att om riksdagen nu avslår det föreliggande förslaget, kommer frågan att falla bort i det ovissa. Sådana motiveringar tar man, herr Hallén, alltid till, när andra motiveringar saknas. Jag tror nog att möjligheten att få till stånd en reformering finns kvar, även om vi inte godtaga det nu framlagda förslaget, ty det är väl ändå allt fortfarande riksdagen som kommer att ha avgörandet i denna fråga och inte kyrkomötet. Och om prästeståndet, vare sig det gäller biskopar eller andra, vill hävda sig, får man väl göra det på samma sätt som andra medborgargrupper, nämligen genom representation i den beslutande riksdagen.

Herr HALLÉN (kort genmäle): Herr talman! Herr Lundbergs originella recept, att kyrkan skulle hävda sig genom att försöka krängla in en och annan biskop eller prästman i riksdagen, är det väl ingen som reflekterar på.

Herr Lundberg skall inte kunna vidhålla den uppfattningen, att det inte är en demokratisering av kyrkomötet som sker genom de föreslagna ändringarna. Det är visserligen sant att på några punkter har kyrkomötet gjort en beskränning av den ursprungligen ifrågasatta representationen. Man har t. ex. begränsat antalet delegerade, så att en församling, när dess medlemsantal överstiger 50 000, inte får någon ny delegerad och att alltså antalet delegerade för varje församling inte får överskrida 9. Men vilka församlingar är det som genom denna bestämmelse inte få en proportionellt sett full representation? Jo, det är Brännkyrka, Bromma och möjligtvis Matteus församlingar här i Stock-

holm — i varje fall är det inte fråga om mer än tre eller fyra församlingar i riket. Och i den mån dessa församlingar klyvas genom den nya församlingsindelningen och man kanske i stället får församlingar på exempelvis 20 000 medlemmar, så bli ju de delegerade proportionellt valda.

Slutligen vill jag framhålla, att om man önskar vidgade och radikalare reformer, såsom herr Lundberg tycks göra, bör man väl se till, att man får en plattform för det fortsatta reformarbetet, och jag kan inte förstå annat än att ett kyrkomöte, som är moderniserat och demokratiserat på sätt här föreslås, erbjuder *större* möjligheter därvidlag. Skulle jag leva och ha hälsan och ännu en gång få komma till kyrkomötet såsom ombud, är det en hel del reformkrav som jag skulle vilja föra fram, och det vore roligt, om herr Lundberg också kunde bli invald i kyrkomötet och deltaga i detta arbete.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Det är nog bara en from önskan som herr Hallén när i detta avseende. Herr Hallén har säkert också gjort den erfarenheten, att den, som blir medlem av en sådan här församling, blir ofta mer konungslig än konungen själv. Men det är kanske ur den synpunkten som herr Hallén ansåg lämpligt att uttala den önskan som han gav uttryck åt.

Om utskottets förslag skall, såsom det här framhållits, utgöra en plattform för fortsatt demokratisering av kyrkomötet, så måste jag säga att det är en mycket olämplig plattform som man har valt. Jag kan inte förstå att det varit nödvändigt att öka antalet ledamöter från 60 till 100, om man verkligen hade velat gå en annan väg.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Jag måste säga som kyrkoherde

Kyrkomötesförordning.

Hallén, att om jag har möjlighet att komma med i kyrkomötet en gång till, skall jag med glädje göra allt för att få till stånd en ändring av den reform, som nu förmodligen genomdrives här men som enligt min mening inte kommer att ha någon verkan när det gäller att åstadkomma en demokratisering av kyrkomötet. Det prästerliga inflytandet blir absolut lika dominerande i fortsättningen. Visserligen har de prästerliga ombudens antal ökats med endast 4 %, medan lekmannaombudens ökats med 9 %, men när man vet att de prästerliga ombuden i allmänhet utgöras av biskopar och domkapitelpräster och har sett vilket förhärskande inflytande de ha — de citat från kyrkomötet, som här anförts, ha ju bara varit prästcitat, vilket inte är så underligt, ty de prästerliga ombuden äro ju förberedda på ett helt annat sätt när de komma till överläggningarna — så förstär man att lekman-naombuden komma att spela en mycket obetydlig roll, även om de bli några stycken flera.

Kyrkomötet har ju befogenhet dels att uttala sig i kulturella frågor — en befogenhet som man också brukar begagna sig av — dels att uttala sig i aktuella frågor rörande kyrkolagen. Och när det gäller kyrkomötet som konserverande element i kulturfrågor, åstadkommer man sannerligen inte någon ändring i riktning mot en modernare uppfattning genom att utöka antalet ledamöter i kyrkomötet. För min del anser jag att de frågor, som kyrkomötet handlägger, mycket väl skulle kunna behandlas utan ett kyrkomöte. De rent religiösa intressena kunna vårdas bättre av andra människor än dem som väljas till ledamöter av kyrkomötet, och vad kyrkolagstiftningen beträffar anser jag att riksdagen är fullt kompetent att själv sköta den saken. De utredningar som behövas måste ändå, om de skola leda till något resultat, göras av både präster och lekmän. Jag kan därför inte inse, att något skulle bli försummat, om

kyrkomötet helt slopades. Under alla förhållanden utgör inte den reform, som nu föreslagits, något verkligt steg på vägen mot en modernare ordning. Riksdagen borde därför avslå utskottets förslag och i stället försöka komma fram till något som mer motsvarade de krav man vill ställa på en folkkyrka.

Vad kyrkomötet menar med folkkyrka verkar på mig mera prästkyrka. Vill man verkligen vårda sig om det intresse för de kyrkliga frågorna, som dock finns i ganska stor utsträckning ute i församlingarna, borde man beträffande kyrkomötet gå in för en ordning, som gav ett generösare utrymme för lekmannaintresset än vad nu är fallet.

Jag ber att få instämma i det yrkandet om avslag på utskottets utlåtande som redan har framställts och hoppas, att det skall vara möjligt att få fram ett förslag som bättre ger uttryck för en modern inställning till kyrkan och hennes angelägenheter.

Herr OLSSON i Mora: Herr talman! Konstitutionsutskottets ärade ordförande framhöll, att vi komma inte ifrån det indirekta valsystemet, när det gäller val av kyrkomötets lekmannaombud. Sakkunniga ha visat att det möter stora svårigheter att övergå från den metod med indirekta val, som vi nu ha och som tidigare mycket skarpt kritiserats, inte minst av konstitutionsutskottets ordförande, till en metod med direkta val. Däri ger jag också herr Hallén fullkomligt rätt, men detta förhållande är inte något försvar för att man vid sidan av den nuvarande förkastliga ordningen bygger upp ett system med i dubbel mening indirekta val, i det att vissa kyrkofullmäktige och kyrkostämmor först välja delegerade, som sedan i sin ordning välja elektoror, vilka slutligen förrätta val av lekmannaombud.

Jag hoppas för min del, herr talman, att andra kammaren i denna fråga hävdar en självständig uppfattning och inte låter sig dirigeras av kyrkomötet.

Kyrkomötesförordning.

Herr statsrådet QUENSEL: Herr talman! Justitieministern har ju redan berört vissa av de frågor, som här möta, och framhållit att det varit ett önskemål att kunna ersätta de nuvarande indirekta valen av lekmannaombud vid kyrkomötet med direkta sådana val men att det under utredningsarbetets gång blivit alldeles klart, att någon praktiskt genomförbar metod härför inte kunde utfinnas. Såsom de sakkunniga närmare ha redovisat, har det visat sig omöjligt att gå den väg, varom önskemål tidigare uttalats.

Att man med det föreliggande förslaget kan synas ha gått vidare på den indirekta metodens väg beror på att det gällit att åstadkomma en bättre avvägning av olika intressen. De små församlingarna ha enligt gällande ordning haft disproportionerligt stort inflytande, men om det föreliggande förslaget antages, kommer en rimlig reduktion därav att äga rum. Systemet med delegerade för utseende av elektor kommer emellertid till tillämpning endast i ett mindre antal fall. Det gäller nämligen i stort sett bara beträffande de församlingar, som äro så små att invånarantalet inte uppgår till 2 000.

Jag tror att den föreslagna bestämmelsen om val av elektorers såsom regel av kyrkofullmäktige i stället för, såsom nu är fallet, inför kyrkostämmans ordförande och, om man så önskar, enligt proportionell metod, ävensom den ökade lekmanrepresentationen måste sägas innebära en betydande vinning, när det gäller att bereda olika meningsriktningar inom kyrkan det inflytande som de böra ha.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag vill som en kort replik till fru Nancy Eriksson säga, att om den reform, som nu föreslås, genomföres, är det ingenting som hindrar att det bland lekmanombuden kan komma att finnas en ma-

joritet av just sådana representanter som fru Nancy Eriksson.

Till herr Olsson i Mora vill jag säga, att det är visserligen sant att jag år 1920, d. v. s. för 28 år sedan, motionerade om att man skulle undersöka möjligheterna att införa direkta val till kyrkomötet. Men det har ju vid de undersökningar, som företagits, visat sig att det inte går att ordna direkta val, om man inte vill göra kyrkomötet till ett slags kopia av riksdagen och i stället för att, såsom nu är föreslaget, utse 60 lekmannaombud välja t. ex. 200 sådana ombud. Då kan man möjligen med proportionella val få till stånd en rimlig representation.

Men ingen har ifrågasatt att vi skola gå den vägen, och om vi alltså skola behålla det indirekta valsättet, så innebär det framlagda förslaget en stor vinst i förhållande till det nuvarande systemet. Jag undrar om kammarens ledamöter verkligen veta vad lagen nu säger om val av lekmannaombud. Val av elektor skall nu förrättas, inte på kyrkostämman och inte inför kyrkofullmäktige, utan inför kyrkostämmans ordförande. Det går så till att efter högmässan lyser prästen kanske ut att det skall bli val av elektorers, men folk har mycket litet intresse för detta val, och när valet skall ske ha ofta alla gått hem, och man får försöka samla ihop kyrkvaktaren och några till för att överhuvud taget kunna förrätta valet. Så ser alltså den valmanskår ut som i många fall står bakom elektorsvalen. Ett sådant system vill väl inte någon försvara, och även om den anordning som nu föreslås inte är idealisk, så innebär den dock mycket stora fördelar i jämförelse med det nuvarande systemet.

Jag anser alltså inte att det är någon överdrift att, såsom utskottet gör, kalla de föreslagna ändringarna för en demokratisering och modernisering av kyrkomötet, och jag kan inte finna att den plattform, som man därigenom får,

Ändrade bestämmelser om val av kyrkofullmäktige.

är olämplig när det gäller att arbeta för en ytterligare demokratisering.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag såväl därå som på Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Olsson i Mora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 52 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Ändrade bestämmelser om val av kyrkofullmäktige.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om val av kyrkofullmäktige.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Jag har inte för avsikt att ställa till med någon större träta med konstitutionsutskottet i den föreliggande frågan, i synnerhet som ju utskottet är enhälligt och mina möjligheter att vinna gehör följaktligen äro ytterst små för ögonblicket.

Det är emellertid inte minst utskottets enhällighet, som föranleder mig att göra några påpekanden. Jag kan nämligen inte fria mig från en känsla av att denna enhällighet möjligen bottnar i vad jag höll på att säga orkeslöshet; men uttrycket är kanske väl starkt. I varje fall är emellertid utskottets inställning bevis på ett mycket litet intresse från utskottets sida att lösa ett spörsmål, som jag visserligen själv medger är besvärligt men som icke desto mindre borde lösas och det ganska snart.

Min motion har inte tillkommit av någon fientlighet mot kyrkofullmäktigeinstitutionen. Jag har tvärtom funnit att denna institution i olika sammanhang är värdefull, men just ur den synpunkten har jag ansett det angeläget att man försökte övervinna några av de förhållanden, som göra att kyrkofullmäktigeinstitutionen ute i landet inte är särdeles populär. Jag tror att det är ganska allmänt bekant, att denna institution betraktas såsom tämligen överflödig, detta inte minst av det skälet, att man för att utse densamma skall tvingas att några månader efter det att de allmänna valen ha ägt rum larma ihop valmännen till en ny valförrättning. Jag är övertygad om att man, om man kunde få bort bland annat denna historia med de speciella kyrkofullmäktigevalen, skulle den omständigheten i det långa loppet om också inte stärka kyrkofullmäktigeinstitu-

Ändrade bestämmelser om val av kyrkofullmäktige.

tionen så dock få folk att fördra den samma med litet större jämnmod än som nu är fallet. Riksdagen har som bekant vid flera tillfällen liksom även i år haft att behandla motioner om ett avskaffande helt och hållet av kyrkofullmäktigeinstitutionen.

Kravet på att kyrkofullmäktigevalen skulle kunna få förrättas samtidigt med de kommunala valen är mycket gammalt. Kravet i fråga restes nämligen redan 1922 av kyrkofullmäktigesakkunniga, som föreslogo att man av praktiska skäl skulle betrakta dessa kyrkofullmäktigeval som kommunala val och förrätta dem samtidigt med dessa. Det var remissinstanserna, som vände sig mot detta förslag och det med skärpa. Jag har inte undersökt saken, men jag antar, att det framför allt var de kyrkliga remissinstanserna, som vände sig mot arrangemanget och gjorde detta inte av tekniska skäl, som konstitutionsutskottet nu anför, utan av principiella. Det sades nämligen, att det hela var en kyrklig angelägenhet, som inte finge politiseras. De vanliga politiska partierna finge inte befatta sig därmed, utan det hela skulle handhavas och skötas av det folk ute i bygderna, som var intresserat av kyrkliga angelägenheter. Och med den argumenteringen föreslogs en boskillnad mellan de kommunala valen och de kyrkliga valen.

Så sent som 1935, när herr Olsson i Mora väckte en motion här i kammaren om att man skulle öppna en möjlighet att förrätta kyrkofullmäktigevalen samtidigt med de kommunala valen, vidhöll konstitutionsutskottet den principiella uppfattningen, att så inte borde få ske. Konstitutionsutskottet beklagade i sitt utlåtande av år 1935 den utveckling, som hade skett och som hade tenderat till att de olika partipolitiska organisationerna tagit hand även om de kyrkliga valen.

I det utlåtande över min motion, som nu föreligger till behandling, har emel-

lertid konstitutionsutskottet helt och hållet frånfallit den principiella fientligheten emot en dylik ordning. Det sägs inte ett ljud om att man skall undvika en politisering av kyrkofullmäktigevalen, utan vad som nu skjutes i förgrunden är de tekniska svårigheterna.

Anledningen till att man har frånfallit den principiella motviljan mot att politisera, som man säger, de kyrkliga valen, ligger i öppen dag, om man kastar ett öga i den officiella statistiken från kyrkofullmäktigevalen 1946. Hur såg det nämligen ut då? Jo, då valde man kyrkofullmäktige i 1 097 territoriella församlingar. I dessa 1 097 församlingar företog man direkt politiska val i 587 fall, d. v. s. de vanliga politiska organisationerna, högern, folkpartiet, bondeförbundet, socialdemokraterna och kommunisterna, gingo fram med politiska listor precis på samma sätt som vid de en månad tidigare förrättade kommunala valen. I 463 fall träffade de politiska organisationerna överenskommelse om samlingslistor, d. v. s. högern, folkpartiet, bondeförbundet, socialdemokraterna och kommunisterna gingo samman och räknade ut hur många kyrkofullmäktige varje parti skulle ha på basis av de nyss förrättade kommunala valen, och så gjorde man en samlingslista och gick till val på den. Och då gick det stundom så dräpligt till som i Sunnemo församling. Jag har här en liten tidningsnotis, som berättar att där sammanträdde valnämnden på utsatt dag för att förrätta kyrkofullmäktigeval, som var annonserat i vanlig ordning, och så framträdde kyrkovärden, 70-åriga Anders Andersson, och lade den gemensamma valsedeln i valurnan, och därmed var valförrättningen avklarad. I 47 fall däremot av de sammanlagt 1 097 möjliga förekom såvitt den officiella statistiken kan berätta ingen politik vid ifrågavarande kyrkofullmäktigeval. Därvidlag var det några

Ändrade bestämmelser om val av kyrkofullmäktige.

andra sorters organisationer än de politiska, som togo hand om valen, vilket naturligtvis inte utesluter att det fanns politiska baktankar även i de grupper, som då svarade för kyrkofullmäktigevalen. Men i 47 av 1 097 fall har man alltså lyckats hålla politiken borta.

Efter en sådan nedgörande kritik av den tidigare inställningen mot en politisering av dessa val är det uppenbart att konstitutionsutskottet inte har kunnat vidhålla sin principiella motvilja mot att dessa val må förrättas tillsammans med de kommunala. Om man ser på resultatet av 1946 års kyrkofullmäktigeval finner man, att på någontiondels procent när speglar detta de tidigare förrättade kommunala valen. Sammanlagt fingo 1946 socialdemokraterna 46 procent av mandaten, högern 17,1, folkpartiet 16,8, bondeförbundarna 12,8 och kommunisterna 8 procent. Det är en praktiskt taget exakt kopia av resultatet av de val, som tidigare hade förrättats.

Anmärkningsvärt och beklagensvärt ur demokratisk synpunkt är, att det var bara 17 procent av de röstberättigade, som deltog i dessa val. Det var 16 procent på landsbygden, om jag undantar Sunnemo, där det bara var en röstande, och 17 procent i städerna.

Under dessa förhållanden måste man ju fråga sig, om det är tillräckligt att åberopa tekniska svårigheter mot en reform, som syftar till att undanröja en sådan olägenhet som att hela det svenska folket skall gå till val en månad efter det att det nyss har gjort en stor och larmande valförrättning. Jag kan inte tänka mig att detta i det långa loppet kan vara tillräckligt, i synnerhet som jag för min del inte kan finna dessa tekniska svårigheter så övertäligande. Det är uppenbart att det är en tredjedel svårare att förrätta tre val än att förrätta två val vid ett och samma valtillfälle. Jag ber att få erinra om att ute i världen har man löst dessa frågor på många olika sätt.

Amerikanarna välja ju alla ifrån presidenten och ned till polismästaren vid ett och samma val, och det borde vara möjligt att åstadkomma något dylikt även hos oss.

Jag vill tillägga, att den motion jag har väckt syftar strängt taget uteslutande till att öppna en möjlighet till att förrätta dessa val gemensamt. För närvarande är ju detta förbjudet, vilket leder till underliga konsekvenser. Det kan ju diskuteras om det är omöjligt att förrätta tre val tillsammans, men varför skola alla städer utanför landstingen, som nu inte förrätta mer än ett kommunalval, nämligen stadsfullmäktigeval, inte få förrätta val av kyrkofullmäktige vid samma förrättning? Varför skola Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping och övriga hithörande städer av denna bestämmelse tvingas att inte låta valen sammanföras till ett tillfälle? Inga tekniska svårigheter torde föreligga för ett sådant arrangemang.

Jag anser att denna bestämmelse är av den beskaffenheten, att den bör utmönstras ur den kommunala vallagen. Jag har hemställt, att utskottet skulle närmare fundera över på vad sätt detta bör kunna ske, men det har utskottet inte velat göra utan har nöjt sig med att a priori säga att det är omöjligt. Jag beklagar att konstitutionsutskottet har intagit denna ståndpunkt.

Jag har ingen möjlighet att i detta läge göra något yrkande utan får nöja mig med denna allmänna deklaration och uttala en förhoppning om att när frågan kommer tillbaka, om nu inte riksdagen om några veckor tar och avskaffar hela kyrkofullmäktigeinstitutionen — gör den inte det, så lär frågan komma tillbaka — skall konstitutionsutskottet grubbla litet mera över de där tekniska svårigheterna och försöka finna former att komma ur dem i stället för att generellt avvisa framställningen.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Ändrade bestämmelser om val av kyrkofullmäktige.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag skall fatta mig kort.

Herr Nilsson i Kristinehamn började sitt anförande med att uttala sin besvikelse över att utskottet har varit så enhälligt. Ja, som jag under hand har meddelat honom, var det inte så långt ifrån att det blivit en reservant, nämligen jag själv, som har mycket starka sympatier för denna motion. Jag har alltid fört och velat föra den kyrkopolitiken, att kyrkan inte skall leva i skymundan och profitera på slentrian och likgiltighet utan stå ute i vinddraget och ta de risker, som äro därmed förenade. Jag har därför ingenting emot tanken, att kyrkofullmäktigevalen och de borgerliga valen förrättas samtidigt, och det har jag också sagt till min ärade vän herr Nilsson i Kristinehamn. Detta är också, herr Nilsson, orsaken till att vi ha släppt den principiella ståndpunkten från 1935, då vi ansågo att dessa val inte borde sammanblandas — jag var förresten inte ansvarig för utskottsutlåtandet på den tiden — och i stället nu ha anfört rent praktiska och tekniska skäl för vår ståndpunkt. Jag erkänner gärna, att vad herr Nilsson i Kristinehamn anförde om att i de städer, som inte delta i landsting, borde det inte föreligga något hinder härvidlag. Det är ju alltid en liten reform, fastän bra liten. Men å andra sidan är det så, att det kan bli inte bara tre utan fyra val i en kommun på en gång. Det kan bli både kommunalfullmäktigeval och landstingsmannaval och kyrkofullmäktigeval och val av kyrkofullmäktige för samfällighet. Det finns en hel del sådana val, och det skulle leda till förvirring och kassationer på allehanda sätt.

Jag har hört, att man man och man emellan diskuterat en annan linje, som vi i utskottet inte ha tagit upp, nämligen att man kanske skulle kunna våga sig på att överlåta åt kommunerna att avgöra, om de själva anse sig kunna

ha dessa tre eller eventuellt fyra val på en gång. Det är ju en sak, som man skulle kunna tänka på, men den har som bekant utskottet inte tagit upp. Jag har för min del ingenting alls emot att herr Nilsson i Kristinehamn kommer tillbaka ett annat år och hjälper oss att finna en tekniskt framkomlig linje.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! När jag sitter och lyssnar till debatten mellan herr Nilsson i Kristinehamn och konstitutionsutskottet, erinrar jag mig ett tillfälle i denna lokal för snart 30 år sedan. Jag var då nykommen i denna kammare och tillät mig väcka en motion om sammanförande till samma valförrättning av landstings- och kommunalvalen. Konstitutionsutskottets utlåtande såg ut ungefär på samma sätt som det herr Nilsson i Kristinehamn fått i dag: förslaget var omöjligt. Då sade man, att man kunde ej begära, att det svenska folket skulle kunna skilja på de olika valen; det skulle bli en sådan sammanblandning, att man icke vågade taga på sig ansvaret. Det var ungefär vad en utredningskommitté, som nyss hade avslutat sitt arbete, hade sagt.

Jag kom igen 1922. Jag uppmanar herr Nilsson i Kristinehamn att följa ungefär samma linje; då urholkar man snart konstitutionsutskottets motstånd. Den gången förklarade den dåvarande socialministern, att han ej vågade taga på sitt ansvar att framlägga ett sådant förslag. Jag var nämligen så framfusig, att jag hemställde, att han skulle framlägga förslag trots konstitutionsutskottets avslagsyrkande. Jag kom igen för tredje gången; då var det också avslagsyrkande, men det fanns ett par reservanter, och de lyckades förmä andra kammaren att besluta skrivelse till Kungl. Maj:t. Och som bekant ha vi utan några som helst vådor för samhäl-

Avdrag för nybyggnad m. m. vid taxering.

let nu under mera än tjugu år haft denna förening av landstings- och kommunalval.

Jag tror således, att det är möjligt att åstadkomma ett ytterligare sammanförande i överensstämmelse med den tanke, som herr Olsson i Mora redan för något tiotal år sedan framförde i kammaren och som herr Nilsson i Kristinehamn nu har fört fram. Jag tror icke att det är så illa ställt med det svenska folket, att det ej kan klara ut även ett tredje val. Den erfarenhet vi ha av sammanförandet av landstings- och kommunalvalen synes mig tyda på att det föreligger en sådan möjlighet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat

statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1949/50 av ett underskott för luftfartsfonden; och

bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckta motioner angående vidgad rätt att vid taxering göra avdrag för i utlandet erlagda allmänna utskylder.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 14.

Avdrag för nybyggnad m. m. vid taxering.

Föredrogos bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering i vissa fall åtnjuta avdrag för nybyggnad m. m.

Utskottets hemställan föredrogos; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Den fråga det här gäller avser skatteavdrag vid nyanskaffning av maskiner inom jordbruket. Frågan har ju tidigare behandlats här i riksdagen.

Det var intressant att höra herr Olsson i Gävle, när denne nyss sade till herr Nilsson i Kristinehamn, att han skulle komma igen, så ginge det nog. Jag har gjort på det sättet i den här frågan. I fjol väckte jag en motion, och i år har jag väckt en i samma sak; men det går inte ändå. Herr Olsson i Gävle! Det förhåller sig nog litet olika beroende på vilken utskottsordförande man möter och deras välvilja.

Alla kunna väl vara överens om att man bör förbilliga produktionskostnaderna för jordbruket genom rationalisering. Där äro väl alla ense. Härvid väntar man bland annat att jordbrukarna skola inköpa maskiner och minska den mänskliga, manuella arbetskraften. Om man icke bryr sig om detta utan använder mänsklig, manuell arbetskraft, får man göra avdrag för arbetskostnaden. Men köper man maskiner och använder mera maskinell hjälp, får man icke göra avdrag. Det är naturligtvis en ordning, som är alldeles oriktig.

Jag har i dag av herr Olssons egna ord blivit uppmanad att komma igen nästa år. Jag lovar att jag, om jag lever, skall göra detta. Jag hoppas, att frågan då blir så urholkad, att han kan gå med på det.

Det ligger en kolossal orättvisa i den nuvarande ordningen. Om man använder maskiner vid en maskinstation, får man göra avdrag för den omkostnaden. Men om jordbrukaren själv köper maskiner, får han icke göra något avdrag vid nyinköp. Herr Olsson i Gävle måste väl som den finansman han är erkänna, att häri ligger en orättvisa, som förr eller senare måste rättas till.

Nu ha kommunalskattesakkunniga sedan 1943 hållit på att dryfta denna fråga. De ha kommit på den tanken, att det måste föreligga fullständig bokfö-

Ändring i förordningen om erkända sjukkassor.

ring, innan man får göra detta avdrag, vilket dock icke skulle kunna komma i fråga annat än på större gårdar. Ja, men då kvarstår denna orättvisa för de mindre gårdarna. Det kan ligga den tanken bakom, att de mindre gårdarna ha tillfälle att anlita en maskinstation. Det kan gå för sig i trakter, där man har möjlighet att komma åt sådana. Men det finns icke maskinstationer överallt, och det finns gårdar, som ligga till så, att de ej kunna utnyttja dylika stationer.

Jag skall icke ställa något yrkande. Men jag tycker, att detta är en verklig orättvisa. Om jag går på den gamla linjen och använder manuell arbetskraft, får jag göra avdrag. Lejer jag maskiner får jag också göra avdrag, men köper jag sådana, får jag icke göra avdrag. Denna orättvisa vilja vi ha bort. När samhället behöver arbetskraft till annat, är det oriktigt att bibehålla ett skattesystem, som motverkar en förnuftig rationalisering.

Herr talman! Jag har intet yrkande. Men jag lovar herr Olsson i Gävle att komma igen nästa år.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Herr Hansson i Skediga får naturligtvis gärna komma igen men endast under en förutsättning: det är att han förmår Kungl. Maj:t att framlägga de jordbrukstaxeringssakkunnigas förslag, som måste bilda grundvalen för bifall till dessa båda motioner.

Bevillningsutskottet säger här, att det ansluter sig till de tankegångar, som gå igenom motionerna, och att det inte har något att invända mot dem men att det är nödvändigt, att riksdagen först får taga ställning till 1943 års jordbrukstaxeringssakkunnigas förslag om ordnandet av dessa ting. Således, kan bara herr Hansson i Skediga, såsom bevillningsutskottet gjort två gånger förut i år och ytterligare gör i detta utlåtande, säga till Kungl. Maj:t, att vi vilja till nästa år ha detta förslag, så är det utan

tvivel till gagn för lösningen av de frågor, som här behandlas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skediga: Jag vädjar till herr Olsson i Gävle, som har närmare kontakt med finansministern, att framföra detta. Då skall jag icke komma igen med någon motion nästa år.

Överläggningen var härmed slutad. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

Föredrogs vart efter annat:
bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt t. f. banbiträdet M. Tengberg; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 4 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank, m. m.; samt

första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående en interimistisk lagstiftning om samma s. k. lagaståndstid för stad och land.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Ändring i förordningen om erkända sjukkassor.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjuk-kassor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr HAGÅRD: Herr talman! Det gäller här icke någon större social reform. Utskottet har tillstyrkt propositionen,

Avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån.

och det föreligger icke någon reservation. Det senare beror kanske mest på att frågan ansetts vara av tämligen enkel beskaffenhet och att ingen merkostnad varit förknippad med ett bifall till propositionen.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att det är första gången, i varje fall under min riksdagstid, som det från socialdepartementet kommer ett förslag om en förenkling av själva administrationen. Det är så pass anmärkningsvärt, att det bör understrykas. Det har i stället tidigare varit på det sättet, att just från detta departement har man kommit med tämligen många förslag om komplicering av administrationen och utökning av organisationen. Fråga är emellertid, om man ej i detta sammanhang, när man talar om enkelhet genom att förändra uttrycket »kristillägg» till »barn-tillägg», gör sig skyldig till en överdrift.

Om jag, herr talman, får gå in på själva sakfrågan, så har statskontoret yttrat, att förutsättningen för ett tillstyrkande från dess sida är att man kan säga, att detta är en bevisbar förenkling. Det har icke statskontoret kunnat utläsa av förslaget. Icke heller har någon annan kunnat utläsa det.

Det fundamentala står alltså kvar. Det är, att de enskilda sjuk-kassorna måste kontrollera det barnantal, som föreligger i det aktuella läget. Vidare måste det göras en bestämd uppdelning av statsbidragen mellan de enskilda sjuk-kassorna och centralsjuk-kassorna.

Det är en stor nackdel förknippad med att man ändrar en förordning, som skall av sig själv upphöra om två år. Vi ha under sju år levt efter denna förordning, men om två år eller den 1 juli 1951 skall denna förordning upphöra och ersättas av en särskild förordning i samband med den allmänna obligatoriska sjukförsäkringens genomförande.

Det är icke utan, herr talman, att man har en känsla av att socialministern själv börjat tveka om möjligheterna att

genomföra den allmänna sjukförsäkring- en så snart. I annat fall kan man icke förstå eller förklara denna åtgärd att nu ändra författningen.

Jag vill, herr talman, slutligen säga, att om det är så, att man vill fortsätta med rationaliseringssträvanden inom socialdepartementet, så finns det stora utrymmen för sådana strävanden, och det är angeläget att man kan komma med större frågor, som ge bättre resultat än detta.

Herr talman! Jag har intet särskilt yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en försöksgård i Sunne socken, Värmlands län;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av visst i flottledsfonden ingående belopp; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån.

Föredrogos jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån.

Sedan utskottets hemställen föredragits, yttrade

Herr ONSJÖ: Herr talman! De krislån, som det här är fråga om, infördes 1941 och 1942 och voro avsedda att

Avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån.

vara en hjälp till självhjälp åt de jordbrukare, som hade en ekonomiskt svag ställning och hade drabbats av missväxt genom 1940 och 1941 års fêlslag-na skôrda. Dessa lån lämnades ut på ganska förmånliga villkor. Säkerhet krävdes ej, i varje fall icke i början, och lånen voro räntefria. Återbetalning skulle till väsentlig del ske genom arbete, som vederbörande låntagare fick göra på den gård han brukade. För dem, som på detta sätt kunde utnyttja lånet, blev det alltså i själva verket ett bidrag.

Nu visade det sig emellertid, att under dessa fem år, inom vilka lånen skulle vara återbetalda, hade icke alla kunnat göra detta. Den tidigare inbetalningstiden har därför förlängts med två år. Nu är det fråga om att ytterligare förlänga denna tid på obestämd tid, kan man säga, dock under förutsättning att avveckling skall ske så fort som möjligt.

Jag anser också riktigt, att dessa lån avvecklas så fort som möjligt, så att de icke ständigt skola hänga över låntagarna år från år. Men varför jag begärde ordet var för att höra, hur man tänker sig att själva avvecklingen skall ske. Jag skulle gärna ha velat rikta den frågan till jordbruksministern, om han hade varit här.

Hittills har det varit så, att lånen ha ej avskrivits i andra fall än där vederbörande låntagare saknat utmätningsbara tillgångar eller haft det så dåligt ställt, att man ansett att han, om man tagit ut lånet, skulle ha kommit att ligga det allmänna till last.

Jag tycker icke att det är riktigt att gå så hårt fram mot dem, som äro kvar och icke ha kunnat klara upp dessa lån. De utgöra otvivelaktigt den del av låntagarna, som har det sämst ställt: det är arrendatorer, som kanske icke fått jordägarens medgivande att utföra arbeten på den jord de bruka, och det är jordbrukare, som av andra orsaker

icke ha kunnat klara upp det hela. Många av dem ha måst bli lantarbetare; det har jag sett exempel på. Det finns fall, då låntagaren är död och stärbhuset visserligen kanske icke har det sämre ställt än att det har utmätningsbara tillgångar men där jag i alla fall tycker, att det är litet hårt, att staten skall gå så långt att den tar ut pengarna, så snart det över huvud taget finns utmätningsbara tillgångar. Jag tror icke att man, när dessa pengar beviljades, räknade med att de skulle komma tillbaka i statskassan kontant. Vad jag vill åstadkomma är en litet generösare avskrivning. I varje fall tycker jag den principen bör följas, att man inte driver in pengarna i de fall, där låntagaren har det sämre nu än han hade när lånet beviljades.

Jag har haft tillfälle att se hur detta verkar i praktiken, och jag vill säga med adress till jordbruksministern — jag hoppas han får höra det, även om han inte är närvarande i kammaren — att det är orimligt och känns motbjudande för dem, som skola sköta om det, att man kasserar in pengar från dem, som ha det sämst ställt, under det att det varit ett bidrag för dem, som ha det bättre ställt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 19.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om användning av proportionell valmetod vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott; och

nr 9, i anledning av väckt motion om viss utökning av fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Interpellation ang. förbättring av hamnförhållandena i Hönö—Klova. — Interpellation ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar.

§ 20.

Herr *Pettersson* i Dahl avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 51, angående anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Denna motion bordlades.

§ 21.

Interpellation ang. förbättring av hamnförhållandena i Hönö—Klova.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr *STAXÅNG*, som anförde: Herr talman! Hönö-Klova i Göteborgs norra skärgård är i fråga om båtvärde och fångstvärde det största av landets fiskelägen och överträffas i fråga om antalet yrkesfiskare endast av Smögen. Trots att statens fiskehamn vid Hönö-Klova, anlagd 1917—22, vid skilda tillfällen under senare år förbättrats, äro hamnförhållandena likväl mycket bekymmersamma för närvarande.

Hamnutrymmet är sålunda med hänsyn till fiskeflottans betydligt ökade storlek sedan länge alldeles otillräckligt. På sistone ha olägenheterna härav ytterligare skärpts genom en oklok disposition av landutrymmena, vilket i främsta rummet kännbart drabbat fiskarens behov av tomter för sjöbodas. Ett virkesmagasin upptar sålunda för närvarande just den plats inom hamnområdet, som erbjuder den lämpligaste möjligheten för uppförande av sjöbodar. Fiskarena på platsen ha sålunda ställts inför stora svårigheter, då det gällt att rationellt ordna hamnproblemen.

Enligt 1944 års fiskhamnsutredningsförslag borde betydande utvidgningsarbeten, som betecknades såsom nödvändiga och brådskande, igångsättas i

Hönö-Klova. Dessa arbeten skulle enligt upprättat förslag komma till utförande, sedan hamnförhållandena på Öckerö ordnats, och utföras i tre etapper.

För närvarande vänta ett 15-tal båtlag i Hönö-Klova på tillkomsten av en ny hamnbassäng vid den s. k. Sandlyckan, där lämpligt landutrymme finnes för uppförande av sjöbodar. För dessa båtlag, som genom uppförandet av här tidigare nämnda virkesmagasin ställts utan tillgång på sjöbodar, är det av ett vitalt intresse att en sådan hamnutbyggnad snarast igångsättes. Hamnförhållandena i sambället äro för närvarande alltigenom så otillfredsställande, att det synes synnerligen angeläget att sådana förbättringar snarast måtte vidtagas, som på kort tid kunna undanröja åtminstone de rent akuta hamnproblemen för fiskarena.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande fråga:

Vilka omedelbara åtgärder är herr statsrådet beredd att vidtaga för att undanröja de akuta hamnutrymmesproblemen i Hönö-Klova?

Denna anhållan bordlades.

§ 22.

Interpellation ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar.

Herr *STAXÅNG* erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den form av intrång på jordbruks- och skogsfastigheter, som äger rum genom framdragande av ledningar av olika slag — t. ex. elkraftledningar, telefonledningar, vattenledningar, avlopps- och dräneringsledningar — samt anläggandet av gator och vägar, har re-

Interpellation ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar.

dan nått en betydande omfattning och kan i framtiden i den mån man i praktiken tillgodogör sig teknikens landvinningar väntas öka i kraftigt tempo.

Markägaren är givetvis berättigad till ersättning dels för mark, som tages i anspråk, dels för merkostnader, som uppkomma vid jordens eller skogens brukande, dels för minskning av avkastningen från marken närmast omkring ledningen eller vägen. Ersättningen fastställs i första hand efter frivillig överenskommelse mellan markägaren och lednings- eller vägbyggaren. Kan sådan överenskommelse icke nås, står i allmänhet expropriations- eller liknande förfarande till buds.

De anläggningar, som här äro i fråga, kunna visserligen vara av skilda slag och omfattning; de kunna tillkomma såväl i det allmännas som i enskildas intresse. Men i det hänseendet äro de i viss mån likartade, att de innebära sådant intrång på fastigheterna, för vilket ersättningen torde kunna beräknas enligt likartade principer. Sådan ersättning ifrågakommer i synnerhet i de hänseenden som förut nämnts.

Det är uppenbart, att det både för anläggningsägaren och i all synnerhet för den enskilde markägaren, som ju sällan är ekonomiskt eller juridiskt skolad, ställer sig mycket svårt att i det särskilda fallet överblicka intrångets alla konsekvenser. Det finns mycket belysande exempel från det praktiska livet på hur dessa svårigheter kunnat riskera den enskilde markägarens intressen.

Det problem, som här möter, har förts ett stycke närmare sin lösning genom framläggandet under år 1948 av tvenne betänkanden: det ena av kraftledningsskadeersättningssakkunniga och det andra av vägmarkersättningssakkunniga, båda behandlande de s. k. åkernormerna, d. v. s. normer för bestämmande av ersättning för upplåtande av och intrång i åkermark. De båda

kommittéerna torde inom kort komma att framlägga betänkanden rörande de s. k. skogsnormerna.

Det är icke min avsikt att med denna interpellation taga ställning till de värderingsnormer, som framföras i dessa betänkanden. Det kan emellertid förväntas att normerna komma att tjäna vederbörande *stalliga verk* — vattenfallsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — till ledning vid deras strävanden att nå tillfredsställande frivilliga uppgörelser med berörda markägare. Det torde emellertid därutöver kunna ifrågasättas, om icke önskvärt vore, att någon form av garanti tillskapades för att dessa beräkningsgrunders förhandenvaro och innehåll bragtes till de i vart särskilt fall berörda *markägarnas* kännedom. Härigenom borde för markägarna underlättas att på ett tidigt stadium överblicka och bedöma alla de konsekvenser, ekonomiska och arbetstekniska, som en tilltänkt kraftlednings- eller väganläggning medför. Det är tänkbart, att härigenom också skulle kunna undanröjas något av den osäkerhet, som i många fall gör markägaren obenägen att träffa frivillig uppgörelse. Att sådan uppgörelse är att föredraga framför t. ex. expropriationsförfarande torde vara obestriddligt.

För markägaren är det av största intresse att han i varje fall, där en anläggning av hithörande slag kommer i fråga, kan få taga ställning till de här berörda ekonomiska problemen med ledning av ersättningsnormerna *redan innan* marken tagits i anspråk för anläggningen.

Med åberopande av det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande frågor:

1. Ämnar herr statsrådet vidtaga åtgärder för att få till stånd utredning om ersättningsnormer för annat fall

Interpellation ang. redogörelse för åtgärder, som vidtagits för att öka flygsäkerheten inom flygvapnet. — Interpellation ang. åtgärder för ökad användning av vissa läkemedel mot tuberkulösa sjukdomar.

än intrång genom kraftledning eller väg?

2. Ämnar herr statsrådet vidtaga åtgärder för att tillskapa garantier för att varje berörd markägare på tillräckligt tidigt stadium får del av tillämpliga ersättningsnormer och, om så är, på vad sätt anser herr statsrådet sådana garantier kunna skapas?

Denna anhållan bordlades.

§ 23.

Interpellation ang. redogörelse för åtgärder, som vidtagits för att öka flygsäkerheten inom flygvapnet.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSSON i Ronneby, som anförde: Herr talman! Svåra olyckor ha under senaste tiden drabbat vårt flygvapen. Redan i år ha nämligen 5 kollisioner i luften inträffat med sammanlagt 10 dödsoffer, ett förhållande, som manar till allvarlig eftertanke om vad som är möjligt att göra för att öka säkerheten i luften för de unga män, som i sträng pliktuppfyllelse utöva sitt hårda yrke. Förstörelsen av dyrbar materiel är beklaglig; den är dock möjlig att ersätta.

Även om man delar uppfattningen, att enda sättet att helt undgå flygolyckor är att låta bli att flyga, måste man dock ställa sig frågande till de kollisionsolyckor, som troligen icke berott på dålig väderlek eller fel på material. Och frågan är: Tar man icke större risker vid stridsövningarna i formering än vad som kan anses tillrädligt i fredstid? Inom flygvapnet har man enligt tidningarna uttalat, att svårighetsgraden för övningarna icke skärpts sedan förra året och att chefen för flygvapnet anbefallt ökad försiktighet vid övningarna. Man tillskriver den anhopning av olyckor, som skett, en olycklig slump. Flygvapnet meddelar därjämte, att den

nya säkerhetsinspektören, som inom kort skall tillträda sitt nya ämbete, skall åläggas en särskild utredning om möjligheten att nedbringa antalet kollisioner i luften. Ingen underskattar de åtgärder, som flygledningen vidtagit för att öka flygsäkerheten. Tyvärr äro dock flygolyckorna alltför många. Jag vill därför ifrågasätta, om icke tiden är inne för en metodisk genomgång av alla de faktorer, som påverka flygsäkerheten. Därvid bör tillses, att de flygsäkerhetsbestämmelser, som finnas, verkligen av personalen efterkommas. Ett eftersättande av påbjudna bestämmelser karakteriseras av flygpersonalen som busflygning, en karakteristik, som är en hård moralisk dom över dem, som åsidosätta säkerheten. För utvecklingen av vårt yngsta vapen är det naturligt av utomordentligt stor betydelse att en allmän känsla förefinns, att inga vägar lämnas oprövade för att nå största möjliga säkerhet utan eftersättande av rimliga utbildningsmål.

Med hänvisning till ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att lämna riksdagen en redogörelse för de åtgärder, som vidtagits för att öka flygsäkerheten, och vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga med anledning av nyligen timade händelser?

Denna anhållan bordlades.

§ 24.

Interpellation ang. åtgärder för ökad användning av vissa läkemedel mot tuberkulösa sjukdomar.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr HANSSON i Skediga, som yttrade: Herr talman! Tuberkulosen är

Interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

alltjämt en av de mest spridda och mest fruktade sjukdomarna i vårt land. Antalet fall med dödlig utgång är fortfarande stort men har kunnat nedbringas högst avsevärt tack vare förbättrade behandlingsmetoder. Genom skärmbildsundersökningarna har det blivit möjligt att uppsåra sjukdomen och sätta in behandlingen på ett tidigt stadium. Härigenom och genom tillkomsten av vissa läkemedel synes utsikter att effektivt bekämpa tuberkulosjukdomarna vara för handen.

De traditionella metoderna för behandlingen av tuberkulosen ha undan för undan fulländats. Däremot har det dröjt länge, innan verksamma läkemedel mot dessa sjukdomar kommit till användning. Under de senaste åren synes emellertid ett preparat ha uppfunnits, som även enligt vad fackmännen uppge kan komma att innebära en revolution. Det gäller de nya läkemedlen Pas och Streptomycin, med vilka redan ypperliga resultat uppnåtts. Om dessa nya hjälpmedel hålla vad de lova, torde de tuberkulösa sjukdomarna snart upphöra att vara det hot mot folkhälsan de i dag äro.

Emellertid ställer sig behandlingen med Pas dyrbar, vilket bidrar att begränsa användningen av detsamma. För mindre bemedlade patienter torde det vara ogörligt att själva bekosta en kur med detta läkemedel. Även för sjukhusen bliva kostnaderna vid behandling med Pas förhållandevis betydande. Dessa ökade kostnader torde dock mer än uppvägas genom att liggtiderna bli avsevärt förkortade och sjukhusen därigenom kunna utnyttjas bättre. I dessa tider med brist på personal och sjukhusplatser är denna omständighet av stor betydelse för samhället i dess helhet. Det borde därför kunna övervägas, huruvida icke staten borde träda emellan och bidra till kostnaderna för de nya tuberkulosbekämpande läkemedlen. Enligt vad jag erfarit finnas avsevärda belopp samlade i den s. k. medicin-

fonden, som skulle kunna användas för detta ändamål.

Även andra fonder skulle kunna tagas i anspråk för att förbilliga användningen av läkemedlen Pas och Streptomycin. Av rent mänskliga hänsyn framstår det som angeläget, att man i den utsträckning det är möjligt prövar nya läkemedel för att bota de tuberkulösa sjukdomarna.

Med stöd av det anförda får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet rikta följande fråga:

Är herr statsrådet villig att med hänsyn till de framgångsrika resultat som hittills uppnåtts vid behandling av tuberkulösa sjukdomar med läkemedlen Pas och Streptomycin låta vidtaga åtgärder, varigenom användningen av desamma förbilligas förslagsvis på sätt i interpellationen förordats?

Denna anhållan bordlades.

§ 25.

Interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

Herr JOHANSSON i Kastanjegården erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Under en ganska lång följd av år ha befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län gett anledning till bekymmer.

Det torde vara allmänt bekant, att det blekingska näringslivet i och med stenindustriens sammanbrott på 1930-talet råkade in i en mycket svår kris. Arbetslösheten var stor, samtidigt som de tillväxande åldersklasserna förökade de arbetslösa skara. Rent tillfälligt kunde de arbetslösa beredas sysselsättning genom statliga reservarbeten. Trots att efter hand konjunkturen återigen gingo upp, förmådde icke länets eget näringsliv helt absorbera den sysslösa arbetskraften. Många av dem fingo söka sin utkomst på annat håll i landet. Länet uppvisade för perioden 1931—40 ett födelseöverskott, som endast norrlandslä-

Interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

nen kunde överskrida (födelseöverskottet under de senaste tretton åren uppgick till 12 300 personer) och ändå minskade länets folkmängd med ca 1 300 personer, innebärande att 13 600 fler flyttat ur länet än in i detta. Det uppkom således en nettoförlust på i medeltal något över 1 000 personer per år.

Det är främst från landskommunerna, landsbygdskommunerna i öster och skogskommunerna i norr, som utflyttningarna ha ägt rum, men även tätorterna ha drabbats av utflyttningsförluster. Utflyttningarna äro särskilt stora inom de arbetsföra åldrarna. Sålunda kan nämnas att under åren 1945—1947 hälften av de utflyttade männen voro under 25 år, och $\frac{3}{4}$ av kvinnorna voro under denna ålder. I ett par kommuner har det vid undersökning visat sig, att ca 80 % av dessas nettoutflyttningsförluster utgöras av personer i åldern 20—65 år. Ökad förgubbning och fattigdom äro följden.

Anledningen till utflyttningen kan sökas däri, att möjligheten till sysselsättning inom länets näringsliv är i avtagande. De friställda ingå i den ström av arbetskraft, som lämnar länet.

Under perioden 1941—1945 har den yrkesverksamma befolkningen minskat med 3 134 personer, varav 1 769 män och 1 365 kvinnor, beroende på utflyttning från länet. Sysselsättningsminskningen har varit störst inom jordbruket, men även läget inom industri och hantverk utvisar en oroväckande utveckling. Visserligen visar metallindustrin ökad sysselsättning, men denna ökning mer än uppväges av minskningen inom andra industrigrenar. Särskilt stark är tillbakagången inom jord- och stenindustrin. Minskad sysselsättning förete landsbygdens småindustrier och hantverk.

Handeln har ökat något. Hela denna ökning kommer på landsbygden, medan stadshandeln minskat. Samfärdseln utvisar inga förskjutningar.

Den betydelse, som försvarsväsendets

utbyggnad i Karlskrona och annorstädes inom länet haft, är mindre nu än förut. Så redovisar yrkesgruppen allmän tjänst och fria yrken endast en mindre ökning om ca 100 personer för hela länet. Städerna redovisa för denna yrkesgrupp en minskning om 478 personer, medan landsbygden utvisar en ökning om 579 personer.

Icke heller ha de två senaste åren visat någon förbättring för länets näringsliv. 1941—1945 ökade länets folkmängd med 2 000 personer, 1946—1948 minskade den med ungefär samma antal. Skulle förhållandet mellan folkmängd och förvärvsarbetande befolkning vara detsamma, skulle således i länet ha inträtt en sysselsättningsminskning efter 1945 med ca 6 000 personer. Tillgängligt statistiskt material tyder vidare på att inkomstförhållandena såväl på landsbygden som i städerna äro sämre än i rikets övriga län.

Det torde inte vara någon överdrift, om man påstår att Blekinge län har det sämsta arbetsmarknadsläget av samtliga län i riket. På 100 lediga platser redovisas för år 1948 för männens del 173 ansökningar, för kvinnorna 111 och totalt 142 ansökningar. Totalsiffran för hela riket var samma år 118. Detta tyder på förefintligheten av ett jämförelsevis stort överskott av arbetskraft inom länet, låt vara att en större del av detta överskott utgöres av okvalificerad arbetskraft. Enligt uppgift förekommer dessutom en betydande dold arbetslöshet inom länet. Nedgången i byggnadsverksamheten har drabbat länet särskilt hårt och bidragit till denna situation, eftersom lagerhållningen av byggnadstillstånd här var ytterst liten. I Karlskrona-området är för närvarande en tredjedel av byggnadsarbetarna arbetslösa. Liknande förhållanden råda i Karlshamns-området.

Ett betydande bostadsbehov föreligger inom hela länet. I vissa kommuner är bostadssituationen katastrofal. Den inverkar också menligt på befolkning-

ens vilja att stanna kvar inom länet. Vidare ligga ansökningar om byggnadstillstånd inne för byggande av industrier, som i framtiden skulle kunna ge befolkningen ökad försörjning. Läger man därtill de svåra kommunikationsförhållandena, ter sig den fortsatta utvecklingen inom länets industri och handel än mörkare.

Med anledning av att ovanstående problem beröra skilda områden — här beröras ju näringspolitiska, befolkningspolitiska och andra problem — får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att rikta denna interpellation till hans excellens herr statsministern och till honom få ställa följande fråga:

Har regeringen uppmärksammat de allvarliga förhållanden inom Blekinge län, som ovan berörts, och vilka åtgärder planerar regeringen i så fall att vidtaga?

Denna anhållan bordlades.

§ 26.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 60, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 17, med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting.

Vidare anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 58, till Konungen i anledning av väckta motioner angående vidgad rätt att vid taxering göra avdrag för i utlandet erlagda allmänna utskylder.

§ 27.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.36 em.

In fidem
Gunnar Britth.